DUMITRU HURUBĂ

CRIME ŞI STRĂLUCIRE
Editura Călăuza, Deva, 2004, 80 pag.
(microbiografii)

UN MIT INVENTAT: AHASVERUS

În istoria omenirii există câteva personaje constituite într-un binom real-fabulos, sau altele, mitico-biblice care, deseori, au reuşit să aibă un rol atât interesant şi de important în timp, încât au devenit individualităţi a căror existenţă a influenţat istoria pe largi arii geografice, dacă nu chiar lumea în anumite privinţe. Icar, Prometeu, Ulise (şi Penelopa), Ghilgameş, Faust, Hamlet, Attila, Don Juan, sau Socrate, Leonardo da Vinci, Giordano Bruno, Galilei... Etc., etc. Să nu mai vorbim de amestecul în treburile omenirii al zeilor şi zeiţelor care, urmărindu-şi interesele, nu de puţine ori obscure şi, de regulă, neînţelese şi ca atare neacceptate de către bieţii pământeni, nu se dădeau în lături să sacrifice, machiavelic vorbind, un muritor oarecare. Exemple există, destule, dar nu acesta e scopul rândurilor de faţă, ci cutezanţa de a încerca o incursiune într-o legendă biblico-mitică rămasă până în ziua de azi un teritoriu din care mulţi au cules roade, începând chiar cu evangheliştii, fără a lăsa în urmă-le o oarecare limpezime a chestiunii. Este vorba, în speţă, de Ahasverus, *evreul rătăcitor,* unul dintre cele mai controversate şi mai inexplicabile mituri, deşi cu un impact extrem de puternic în istoria poporului evreu, desigur, dar şi a creştinismului.

Intrând în problematica temei pe care mi-am propus-o şi respectând cronologia strict din punct de vedere biblic, voi (re) aminti că primul evanghelist care lansează germenele întâmplării ce avea să devină una dintre cele mai palpitante, simbolice şi interpretabile legende, este evanghelistul Matei. Acesta notează*: „Pe când ieşeau afară din cetate* (Iisus şi cei care-l însoţeau spre Golgota, n.n.),

au întâlnit un om din Cirene numit Simon, şi l-au silit să ducă crucea lui Iisus". (Matei, 27: 32). La rândul său, evanghelistul Marcu scrie*: „Au silit* (subl.n.) *să ducă crucea lui Iisus pe un trecător care se întorcea de la câmp, numit Simon din Cirene (...)*" (Marcu, 15: 21); nici la evanghelistul Luca povestea nu diferă decât foarte puţin şi aparent fără importanţă, doar cu un plus de concreteţe*: „Pe când îl duceau să-l răstignească, au pus mâna* (id. subl.) *pe un anume Simon din Cirene, care se întorcea de la câmp; şi i-au pus crucea în spate ca s-o ducă după Iisus*: „(Luca, 23: 26); în schimb, ceea ce pare oarecum ciudat, evaghelistul Ioan, nu pomeneşte deloc de Simon*: „... Au luat deci pe Iisus, şi L-au dus să-L răstignească. Iisus ducându-şi crucea, a ajuns la locul, zis al „Căpăţânii", care pe evreieşte înseamnă „Golgota".* (Ioan, 18: 16 – 17). Doar atât.

Nici în cazul primilor trei evanghelişti descrierea momentului nu este identică, lucru care, în alt context, nici nu ar avea vreo importanţă; aici, însă, da. Să recapitulăm: în Evanghelia lui Matei, Simon din Cirene, întâlnit în drum, a fost *„silit să ducă crucea*"; Evanghelistul Luca ne dă o informaţie în plus*: „Au silit să ducă crucea lui Iisus pe un trecător care se întorcea de la câmp, numit Simon din Cirene".* Aşadar, omul nu era un simplu privitor, ci venea de la lucru, probabil ostenit de munca la câmp, aşa că... silirea sa, ca urmare a subînţelesului refuz, nu e greu de crezut, fiindcă e puţin probabil să-i fi convenit, adevăr rezultat şi mai clar din Evanghelia lui Marcu*: „Pe când îl duceau să-l răstignească, au pus mâna pe un anume Simon din Cirene şi i-au pus crucea în spate ca s-o ducă după Iisus".* Cele două sintagme*: „au pus mâna"..."* şi *„i-au pus crucea în spate",* nu pot fi interpretate altfel decât ca o forţare, de unde se înţelege clar că omul nu a fost de acord... Refuzul de a-l ajuta pe Iisus să-şi ducă crucea pe Golgota a avut pentru Simon două consecinţe, dacă e să ne oprim deocamdată la varianta biblică a legendei, respectiv forţarea sa pentru ducerea crucii în spate şi, lucrul cel mai grav şi care a dat naştere legendei, răspunsul lui Iisus

conform căruia ispăşirea păcatului-refuz însemna pedeapsa la nemurire până la judecata cea de-apoi şi rătăcirea pe un drum totdeauna fără capăt. Cel puţin aceasta a fost varianta având drept consecinţă un fapt extrem de important pentru poporul evreu. Putem să nu dăm crezare acestui adaos despre care niciuna din Evanghelii nu pomeneşte, adică reacţia mântuitorului la refuzul lui Simon, considerând-o doar o temă de interpretare absolut logică totuşi; fiindcă ne este la îndemână să ne imaginăm drama celui aflat pe drumul spre răstignire, după ce fusese batjocurit de către ostaşii pe mâna cărora fusese dat de Pilat*: „Atunci Pilat le-a slobozit pe Baraba; iar pe Iisus, după ce a pus să-L bată cu nuiele, L-a dat pe mâinile lor, ca să fie răstignit. (…) Au împletit o cunună de spini I-au pus-o pe cap (…). Apoi îngenuncheau înaintea Lui, şi ziceau: „Plecăciune, Împăratul Iudeilor. Şi scuipau asupra Lui, şi luau trestia şi-L băteau în cap. După ce şi-au bătut astfel joc de El (…), L-au dus să-l răstignească”.* (Matei, 27: 26 – 31). Evangheliile nu pomenesc despre vreo reacţie verbală a lui Iisus în timp ce era batjocurit, de-aceea, pe de altă parte, pare oarecum forţat un răspuns la refuzul lui Simon cireneanul atribuit, mai ales în legendă, lui Iisus, în cuvinte care cam sunau a blestem şi care nu-l caracterizează pe el din punct de vedere comportamental*: „(…) refuzând să-l ajute pe osândit, acesta îi răspunde că îl va trimite pe un drum fără de capăt, să rătăcească în nemurire până la sfârşitul lumii, gonit pe jos şi pe sus, zile şi nopţi”.* (Mihai Moroianu: **Marii damnaţi**: Don Juan, Faust, Ahasverus, Ed. Muzicală, Buc.1983, pag. 326). Trebuie menţionat aici şi că Iisus doar lui Pilat îi răspunde, la o singură întrebare*: „Eşti Tu, Împăratul Iudeilor?”* l-a chestionat procuratorul. *„Da,* I-a răspuns Iisus, *sunt”. „Dar n-a răspuns nimic la învinuirile preoţilor celor mai de seamă şi bătrânilor. Atunci Pilat I-a zis: „N-auzi de câte lucruri Te învinuiesc ei?” Iisus nu i-a răspuns la niciun cuvânt (…)”* (Matei, 27: 11 – 13; Marcu, 15: 2 – 5); Luca, 23: 1 – 4).

Este locul să menţionăm acum un moment care va avea o deosebită importanţă în istoria poporului evreu, a cărui semnificaţie va fi fost desluşită abia mai târziu, prea târziu, şi anume: judecata propriu-zisă şi sentinţa de condamnare la moarte a lui Iisus

Evident, au urmat batjocuririle şi drumul spre Golgota, însă este de reţinut un adevăr: Iisus nu a răspuns în niciun fel batjocurilor la care a fost supus. În consecinţă, să luăm în considerare şi varianta că el *nu* i-ar fi adresat lui Simon niciun cuvânt, darmite să-i fi dat un răspuns de tăria unui blestem, fapt care ar cam anula legenda cu urmările ei cu tot… Cu atât mai mult cu cât că, din întregul comportament al Mântuitorului, se degajă blândeţea, înţelepciunea şi înţelegerea faţă de muritorii cu care intra în contact în orice moment sau situaţie. Or, să reţinem că Simon nu era unul dintre cei care căscau gura la eveniment, ci se întorcea de la munca istovitoare în câmp. În acest context, este plauzibilă lipsa de reacţie a Mântuitorului ţinând seama că, după cum atestă istoricii religiei, bibliştii în special, crucea cântărea în jur de 70 de kilograme, iar distanţa pe care trebuia să fie transportată era între 6 şi 7 sute de metri de urcuş… Aşadar, povara nu era prea lesnicioasă. Să mai precizăm că ducerea crucii în spinare până la locul execuţiei nu a fost o măsură nouă sau unică, hotărâtă şi aplicată doar în cazul lui Iisus; „etapa” făcea parte din pedeapsa aplicată vinovatului: de a-şi purta singur crucea până la punctul stabilit pentru răstignire, în cazul nostru, Golgota. Răstignirea fiind punctul culminant şi ultim al pedepsei, osânditul era „pregătit” în prealabil cu tot felul de batjocuri şi chiar bătăi, aducându-l în acest fel la o stare fizică şi morală deprimante. Evident, din acest punct de vedere, Iisus nu a fost o excepţie. Dimpotrivă, el a fost ţinta celor mai variate şi mai ingenioase batjocuriri. Să ne amintim îmbrăcarea într-o haină de culoare stacojie, scuipatul asupra sa, coroana de spini şi, în final, ca o culme a umilinţei, răstignirea sa între doi infractori-tâlhari. Una peste alta, drumul crucii nu era unul cât de cât circulabil pentru o asemenea situaţie, mai degrabă având

rostul de a-l chinui pe ducătorul-vinovat şi mai mult, fiindcă, se spune, era compus din uliţi desfundate şi pietruite cu bolovăniş care îngreuna foarte mult mersul. Însuşi Iisus a căzut de trei ori epuizat de suferinţă şi sub greutatea crucii. A treia oară nu s-a mai putut ridica, acesta fiind momentul când ţăranul Simon a fost obligat de oştenii lui Pilat să transporte crucea osânditului la răstignire. După cum lesne se poate observa, întâmplarea parcă s-ar cam termina în coadă de peşte. Din puţinele informaţii pe care le avem la îndemână, incidentul s-a stins odată cu răstignirea-moartea lui Iisus şi nu pare să fi avut mare relevanţă nici din punct de vedere biblic propriu-zis, nici ca legendă mitico-laică. Nu pare pe deplin justificată ipoteza conform căreia am putea admite că, datorită acestui presupus refuz de a duce crucea lui Iisus, Mântuitorul să-i aplice pedeapsa-simbol, dar cumplită, a nemuririi şi a rătăcirii pe un drum fără capăt. Culmea e că niciuna din Evanghelii nu pomeneşte de un asemenea teribil blestem; or, bazându-ne pe sinceritatea şi corectitudinea evangheliştilor – în contextul scrierii acestora cu teamă de Dumnezeu –, este puţin credibil ca ei să nu fi redat un orişicât de scurt dialog Iisus-Simon, cu atât mai mult că vorbele Mântuitorului vor fi fost baza de la care începea soarta-peregrinare a poporului evreu. Deci, este clar că nu se leagă ceva în toată povestea. Poate de aceea, în legendele mai mult laice decât biblice, s-a recurs la apariţia unui alt personaj, însă cu o structură psihosimbolică pronunţat apropiată de cea a poporului evreu în frunte cu preoţii cei mari ai acestuia a căror poziţie împotriva lui Iisus este foarte clară. Atitudinea sa reiese din Evangheliile lui Matei (27: 15 – 25), Marcu (15: 10 – 14), Luca (23: 15 – 25). În sprijinul afirmaţiei de mai sus, ne putem folosi de un citat elocvent din Evanghelia lui Matei, care, în acelaşi timp, mi se pare a fi mai clar*: „La fiecare praznic al Paştelor, dregătorul avea obicei să sloboadă norodului un întemniţat, pe care-l voiau ei.*

Pe atunci aveau un întemniţat vestit numit Baraba. Când crasu adunaţi la un loc, Pilat le-a zis: „Pe care voiţi

să vi-l slobozesc? Pe Baraba sau pe Iisus, care se numeşte Hristos?" Căci ştia că din pizmă dăduseră pe Iisus în mâinile lui. Pe când sta Pilat pe scaun la judecată, nevastă-sa a trimis să-i spună: „Să n-ai nimic a face cu neprihănitul acesta; căci azi am suferit mult în vis din pricina lui". Preoţii cei mai de seamă şi bătrânii au înduplecat noroadele să ceară pe Baraba, iar pe Iisus să-L omoare. Dregătorul a luat cuvântul şi le-a zis: „Pe care din amândoi voiţi să vi-l slobozesc?" „Pe Baraba", au răspuns ei. Pilat le-a zis: „Dar ce să fac cu Iisus care se numeşte Hristos?" „Să fie răstignit", i-au răspuns cu toţii. Dregătorul a zis: „Dar ce rău a făcut?" Ei au început să strige şi mai tare: „Să fie răstignit!"

„Când a văzut Pilat că n-ajunge la nimic, ci că se face mai multă zarvă, a luat apă, şi-a spălat mâinile înaintea norodului, şi a zis: „Eu sunt nevinovat de sângele neprihănitului acestuia. Treaba voastră!" Şi tot norodul a răspuns: „Sângele Lui să fie asupra noastră şi asupra copiilor noştri". (Matei, 27: 15 – 25).

Să ne oprim puţin asupra ultimei părţi din prezentul citat şi anume când Pilat aruncă acel *„Treaba voastră"*, care, cu alte cuvinte, este un fel de ameninţare/înştiinţare teoretică a ulteriorului şi simbolicului „spălat pe mâini". Şi ultimul element, extrem de important şi care va avea o singură şi cumplită tragedie: pedepsirea întregului popor evreu prin sortirea sa unei existenţe fără ţară şi a rătăcirii continue pe un drum fără capăt. De-a lungul veacurilor, istoria a confirmat acest adevăr trist…

Aşadar, din punct de vedere biblic, sau mai corect spus evanghelic, lucrurile se opresc aici; nu însă şi la naşterea cel puţin a unei legende care poate avea, la rândul ei, rădăcini în realitatea biblică, deşi nesigure… După cum bine se ştie, Iisus, în prelegerile sale se folosea deseori de pilde, metafore, simboluri şi aluzii mai mult sau mai puţin transparente sau directe. În acest context nu este deloc greu sau greşit ca, încet-încet, pe un astfel de fond, să se fi născut interpretări ale momentului premergător judecăţii şi pedepsirii care, după o vreme, să

ia formă de legende, aici putând fi circumscrisă perfect şi legenda/mitul jidovului rătăcitor care a supravieţuit veacurilor sub numele de Ahasverus. Acceptând şi această variantă pentru discuţie, să ne întoarcem, cu „ajutorul" acelui roman popular german din evul mediu la ziua şi momentul proces-drum-răstignire…

Aşadar, acolo, în momentul obligării-preluării crucii, s-a petrecut ceva care mult timp a lăsat loc de interpretări mai mult sau mai puţin reale, unele chiar fanteziste, sau, de ce nu? ştiinţifice. Simon era un ţăran evreu, adică, în ultimă instanţă, reprezentantul poporului care nu numai că a fost de acord cu osândirea la moarte a lui Iisus, dar a şi provocat-o apoi prin celebrul proces acceptat de Pilat şi întărită cu sentinţa dată de acesta. Să fi gândit Simon altfel? Să fi simţit, totuşi, milă faţă de batjocuririle la care era supus Mântuitorul şi, într-un moment de solidaritate umană, să fi acceptat fără crâcnire ducerea crucii? Ce alt motiv să fi avut? Să deschidem o mică paranteză: Goethe, preluând desigur informaţia din susmenţionatul roman popular german, scrie*: „… tulburarea lui Ahasverus a crescut când Iuda, care numai în aparenţă îl trădase pe Domnul său, se iveşte în atelierul cizmarului* (subl. DH) *şi, deznădăjduit, povesteşte jelindu-se, fapta lui…" (…).* Şi cu câteva rânduri mai jos*: „Când Iisus, dus la moarte, trece prin faţa atelierului cizmarului, are loc cunoscuta scenă în care Mântuitorul cade sub greutatea crucii şi Simon din Cirene se vede nevoit s-o ducă mai departe. Ahasverus se desprinde atunci din mulţime şi, după obiceiul oamenilor cu mintea ferecată, care atunci când văd pe cineva nefericit din propria lui vină, nu simt compătimire, ci, împinşi de un nepotrivit sentiment ai dreptăţii, sporesc răul prin învinuiri, el îi iese înainte şi repetă toate avertismentele lui mai vechi, transformându-le în acuzaţii violente, aşa cum se simţise îndreptăţit în iubirea lui pentru cel ce suferea".* (Goethe: POEZIE ŞI ADEVĂR, vol. III, Edit.pentru literatură, 1967, pag. 229). Din acest citat se desprind trei chestiuni foarte importante: a) apariţia unui personaj despre care niciunul dintre cei patru

evanghelişti nu pomeneşte – Ahasverus; b) ciudat: trădătorul Iuda i se plânge tocmai unui cizmar oarecare de fapta sa; c) nu se pomeneşte, de asemenea, nicăieri, de vreun conflict mai vechi între Ahasverus şi Iisus, de fapt, în niciuna din evanghelii nu este pomenit numele *Ahasverus*. Pe aceste trei motive se poate încerca o analizare mai atentă a întâmplării, însă, este destul de clar că, fiind vorba despre un roman popular, deci bazat pe oralitate şi legende, chiar mitico-biblice fiind, tot angrenajul alunecă spre apocrif, spre un fabulos de-o anumită spectaculozitate şi-atât. *„Ahasverus,* scrie în continuare Goethe, *pe care această întâmplare nu-l făcuse deloc mai blând, îl copleşeşte cu învinuirile sale pe fostul apostol şi-l învenineză mai mult, aşa că acestuia nu-i mai rămâne decât să se spânzure în grabă”.* (op. cit.p.229). Urmează punctul culminant al momentului: pătrunderea lui Ahasverus în piaţa unde se afla Iisus, căruia îi aruncă în faţă cele mai grave jigniri şi *„acuzaţii violente”.* (id.p.230). După ce îşi exteriorizase revolta şi plecând, *„Ahasverus îşi întoarce ochii şi aude atunci cuvintele: „Rătăci-vei pe pământ, până când mă vei afla cu chipul acesta”*. (ibid.). Într-adevăr, faţa lui Iisus avea o strălucire aparte, datorată unei transfigurări divine, ceea ce l-a făcut pe Ahasverus să-şi regrete fapta care, mai apoi, l-a dus la îndelungata-i rătăcire prin condamnarea la nemurire, de fapt la o veşnică peregrinare.

Întâmplarea n-a rămas fără urmări; dimpotrivă, de-a lungul istoriei i s-au dat diferite interpretări, ea circulând mai mult în interiorul ideologiei creştinismului fără a putea fi depistată în regim… biblic – începând chiar cu numele jidovului Ahasverus şi, în orice caz, fără cine ştie ce semnificaţii. Printre primele abordări ale subiectului de pe o poziţie… laică, a fost apariţia la 1602 a unui roman popular german, amintit mai sus, numit *Jidovul rătăcitor*, unind în paginile sale câteva legende medievale prelucrate şi adaptate necesităţii alcătuirii volumului. În *Dict. Encicl. Ilustrat* (DEI*), Ed. Cartier, 1999,* pag. 1122), Ahasverus este prezentat succint şi nesemnificativ, informaţia despre

el fiind luată din acelaşi roman popular german care este şi menţionat de altfel. Dar iată definiţia sa cf. DEI*: „Personaj enigmatic în legendele medievale germane. Numit jidovul rătăcitor, într-un roman popular din anul 1602. Condamnat la nemurire şi la veşnică neodihnă pentru ocara adusă lui Iisus pe drumul Golgotei*". Deducţia e simplă: de fapt, datorită acestui nou personaj încep necazurile prin veacuri ale poporului evreu. Întrebarea este, însă, cine este şi de unde a apărut acest Ahasverus? În Biblie acest nume este pomenit de ***Estera****: „Era pe vremea lui Ahaşveroş, al acelui Ahaşveroş care domnea de la India până în Etiopia.* (...) *Împăratul Ahaşveroş şedea atunci pe scaunul lui împărătesc la Susa, în capitală*". (***Estera***, 1: 1 – 2); apoi de ***Ezra****: „Sub domnia lui Asuerus, la începutul domniei lui, au scris* (vrăjmaşii, n. DH) *o pârâ împotriva locuitorilor din Iuda şi din Ierusalim". (**Ezra***, 4: 6); şi, în sfârşit, de ***Daniel****: „În anul dintâi al lui Dariu, Fiul lui Ahaşveroş, din neamul Mezilor, ajunsese împărat peste împărăţia Haldeilor". (**Daniel***, 9: 1). Ultimele citate nu sunt deloc favorabile nici măcar unei întâlniri accidentale între Iisus şi Ahasverus – n-are rost să mai vorbim şi despre vreo altercaţie... Şi totuşi, nu ne putem opri aici, fiindcă, din alte surse, Ahasverus *„este figura care simbolizează „evreul rătăcitor" care este obligat să cutreiere fără odihnă toate ţările lumii ca întruchipare a poporului său risipit. Informaţiile creştine privitoare la vina pentru această soartă l-au transformat într-un cizmar din Ierusalim, care, cândva, a refuzat cu cruzime să-i ofere lui Iisus, care îşi începuse Drumul Crucii, o bancă pentru odihnă, motiv pentru care a fost blestemat să pribegească veşnic până în ziua Judecăţii de Apoi".* (Hans Biedermann, **Dicţionar de simboluri,** Ed. Saeculum I.O., Buc.2002, pag. 14). Iată că varianta Ahasverus biblică şi cu varianta Ahasverus din mitologie se cam bat cap în cap, fiindcă, după Estera, Ezra şi Daniel (citaţi mai înainte), personajul a fost nici mai mult nici mai puţin decât împărat, pe când în Dicţionarul lui H. Biedermann el apare ca un simplu spectator, drept că *„transformat"* în cizmar, dar fără să se

menţioneze şi din ce altă meserie sau ocupaţie. Personal nu cred că era atât de simplu ca un împărat, recunoscut ca atare şi de Biblie, să fi fost supus unei asemenea înjosiri. Mai degrabă şi mai credibilă este varianta propusă de V. Kernbach*: „AHASVERUS, Evreu rătăcitor, dintr-un mit de origine incertă; Ahasverus ar fi fost condamnat la nemurire, la veşnică peregrinare şi la limitarea cheltuielilor de trai (5 gologani, reapărând în pungă îndată ce erau cheltuiţi), fiindcă l-ar fi jignit pe Iisus Christos când acesta urca pe Golgota. Unii cercetători socot mitul izvorât din mitica budistă, alţii îl identifică pe Ahasverus fie cu Josephus Cartaphilus, aprodul lui Pontius Pilatus, fie cu un personaj din misterele religioase ale catolicismului medieval, Malchus. E mult mai posibil însă ca o anume ideologie eclesiastică medievală să se fi folosit într-adevăr de un mit oriental migrant, despre peregrinii arhaici penitenţi, ajuns la această formă fie prin sincretism natural, fie prin adaptare autografică literară”* (V. Kernbach: DICŢIONAR DE MITOLOGIE GENERALĂ, Ed. Albatros, 1983, pp.33 – 34). Da, ne este cu mult mai la îndemână această variantă, deşi, nici din punct de vedere etimologic nici semantic, nu aflăm cine ştie ce detalii; atâta doar că, de această dată, toată povestea este „aruncată” în mitologia orientală în general sau, ceva mai concret, în mitologia budistă. Chiar a existat o legendă armeană după care, atunci când Iisus este scos din pretoriu şi îşi începe drumul spre Golgota, Cartaphilus îl îndeamnă cu asprime batjocoritoare să meargă mai repede, cuvinte la care Iisus răspunde că mersul său respectă vrerea lui Dumnezeu, în timp ce *„tu vei merge până la venirea mea”.* Blestemul nu s-a redus doar la atât, ci continuă*: „ori de câte ori atingea suta de ani, cădea într-un fel de somn din care se redeştepta întinerit, revenit la vârsta de la care îşi începuse pedeapsa. Foarte curând Cartaphilus s-a convertit la legea creştină, primind botezi din partea lui Ananias – acelaşi care îl botezase pe Apostolul Pavel – şi care-i va schimba numele în Iosif”.* M. Moroianu, op. cit. pag. 334). Ori pe noi ne interesează cine a fost, de fapt,

acest Ahasverus: un privitor oarecare transformat în cizmar (de ce tocmai în cizmar?) şi pedepsit pentru că *„a refuzat,* zice Biedermann, *cu cruzime să-i ofere lui Iisus, care îşi începuse Drumul Crucii, o bancă pentru odihnă, motiv pentru care a fost blestemat să pribegească veşnic până în ziua Judecăţii de Apoi”.* (op. cit.)?

Mai în glumă mai în serios, este de-a dreptul fabulos să i se pună în spate unui personaj important – *„… Ahaşveroş, al acelui Ahaşveroş care domnea de la India până în Etiopia.* (…) *Împăratul Ahaşveroş şedea atunci pe scaunul lui împărătesc la Susa, în capitală”*. (cit. ***Estera***), marele păcat al peregrinării evreilor pe un drum fără capăt. Era, totuşi, un împărat! În această situaţie, bineînţeles că nici lui Biedermann nu i se poate acorda credibilitate, doar dacă sursele sale de informaţie nu le-a făcut cunoscute în totalitate – dar ce motive să fi avut?

Dar, categoric, este vorba despre o simplă coincidenţă de nume!

Personal consider că e cu mult mai logică următoarea variantă: pentru un ţăran sosit de la munca pe câmp, silirea ducerii unei poveri de 70 de kilograme (crucea) pe cca. 700 de metri de urcuş, şi un drum desfundat, nu putea fi un motiv de bucurie. Astfel nu ar fi de mirare, ba chiar explicabil, ca el să se fi revoltat, sau să-i fi adresat lui Iisus cuvinte jignitoare, mai ales fiindcă soldaţilor romani nu li se putea opune… În ceea ce priveşte numele de *Ahasverus*, acesta poate fi o invenţie care a prins şi a luat amploare cu precădere în legende şi-apoi în acel roman german de la începutul secolului al XVII-lea… Că altfel, nici soldaţii romani, cât or fi fost ei de… romani, tot nu ar fi cutezat să-l pună pe împăratul Ahasverus să ducă crucea lui Iisus! De fapt, totul se transformă într-un poveste simpatică, o fabulaţie, pentru că următorul adevăr anulează din start ipoteza conform căreia Ahasverus = Jidov rătăcitor: Ahaşver/Ahasverus/Xerxe I, a trăit între anii 519 – 465 (î. Cr) fiind suveran al Persiei (485 – 465) ca fiu şi succesor al regelui Darius I, deci participarea sa la „drumul crucii” este definitiv exclusă. Poate fi acceptată varianta logică a

unei coincidenţe de nume şi, deci, putem afirma, fără dubii, că este vorba despre o cu totul altă persoană *„Având casa pe traseul micului cortegiu ce tocmai se apropia în drum spre Golgota, Ahasverus putea urmări din prag ceea ce se petrecea afară. Ahasverus refuzând a A-l ajute pe osândit, acesta îi răspunde că îl va trimite pe un drum fără capăt, să rătăcească în nemurire până la sfârşitul lumii”.* (Mihai Moroianu: ***Marii damnaţi***, Ed. Muzicală, 1983, p.326). O întrebare vine de la sine: de ce acest incident, la urma urmei cu repercusiuni extraordinar de importante pentru poporul evreu, nu apare menţionat în niciuna din Evanghelii? Nu ştiu de unde a luat M.M. informaţia în cauză, pentru că nu menţionează nici în bibliografie (deşi problema este extrem de importantă, dar, fără o argumentare clară şi solidă, ea devine în egală măsură vulnerabilă, poate chiar mai mult: lipsită de orice suport logic. Totuşi, se pare că singura certitudine şi implicit variantă credibilă este aceea că singurul Simon din Cirene a fost cel care l-a ajutat pe Iisus la ducerea crucii, noi admiţând ca simplă şi fără cine ştie ce pretenţii, ipoteza că ţăranul a fost obligat la aceasta abia după ce Ahasverus refuzase…

Însă el, Ahasverus, rămâne, totuşi, un personaj misterios în sine, creat şi „botezat” în câteva legende populare, mai ales germane, care simbolizează „jidovul rătăcitor” condamnat la nemurire şi la veşnică peregrinare pe un drum mereu fără capăt… Despre care, însă, repet: nu doar evangheliştii nu pomenesc, ci şi Sf. Pavel – ceea ce e de mirare…

ALEXANDRU MACEDON
şi mama sa Olimpia

În anul 356 î.e.n., se năştea unul dintre cei mai importanţi conducători de oşti şi strateg militar, cunoscut în istorie sub numele de Alexandru Macedon. De-atunci au trecut aproape două milenii şi jumătate, dar şi astăzi incită

rapida sa ascensiune spre prim-planul celebrităţii, dacă avem în vedere, însă, că la numai 14 ani ajunsese ofiţer posedând o inteligenţă sclipitoare şi o cultură filosofică solidă în calitate de elev al unuia dintre cei mai mari filosofi ai lumii: Aristotel. Rezumând, am putea spune că Providenţa făcuse efortul investirii în el a tot ceea ce putea servi la rotunjirea unei personalităţi proeminente. În acest context, nu e de mirare că la numai 20 de ani devine rege al Macedoniei ca fiu şi, firesc, moştenitor direct al lui Filip al II-lea. Totul pare normal… Doar pare, fiindcă lucrurile s-au petrecut într-un anormal care proiectează momentul în plin roman poliţist cu tot arsenalul de intrigi, viclenii, teroare, crime etc.

Întorcându-ne puţin în timp, trebuie să spunem că fondatorul Imperiului Macedonean, regele Filip al II-lea (382 – 336 î.e.n.), a domnit între anii 359 – 336, timp în care şi-a demonstrat talentul şi inteligenţa, iscusinţa diplomatică şi abilitatea ca om de stat, calităţi care au contribuit substanţial la înfăptuirea unor reforme militare şi economice ce au dus, în ultimă instanţă, la ridicarea statului macedonean la rangul de mare putere a lumii antice greceşti. Ajunsese un bărbat cu mare putere politică, bogat şi încărcat de glorie la cei 46 de ani; era căsătorit, avea deja un moştenitor, astfel că împlinirea, să zicem aşa, îi era deplină şi nu-i mai rămăsese decât să-şi administreze imperiul asemenea unui bun gospodar pentru a se bucura de o bătrâneţe liniştită. Îl obosiseră, probabil, şi mulţimea de campanii militare şi războaiele…

Această hotărâre, mărturisită sau nu, a nemulţumit-o, însă, pe soţia sa Olimpia. În orgoliul său de femeie ajunsă pe primul rând de scaune la spectacolul istoriei, ea dorea să fie rezervată loja de onoare pentru **stăpânul lumii**. Aceasta o şi ceruse lui Filip: să devină regele unui imperiu care să cuprindă întreaga lume. Nu a reuşit să-l înduplece, dar nici nu a renunţat la acel gând. Discuţiile şi desele certuri au dus la creşterea tensiunii în sânul familiei regale, iar situaţia a culminat cu… a doua căsătorie a lui Filip, existând obiceiul ca un bărbat să aibă mai multe

neveste. Cu atât mai mult în cazul unui rege... Noua nevastă şi regină, era de-o frumuseţe aparte şi, bineînţeles, sufletul Olimpiei s-a încărcat, treptat, de germenele geloziei şi al urii, plus că nu-i trecuse prin minte că ar avea de suportat vreodată o astfel de umilinţă. Demnitatea de om, orgoliul de femeie şi, mai ales, mândria de regină şi le-a simţit compromise atât de grav, încât a luat hotărârea să-l părăsească pe Filip.

Nici nu ajunsese bine în Epir, ţinutul său de baştină, că a şi început să-şi arate colţii îndoiala cu privire la gestul de a-l fi părăsit pe rege, mai ales că, pericolul pierderii tronului de către fiul său Alexandru devenise iminent. Una peste alta, Cleopatra – proaspăta regină – adusese şi ea pe lume un copil, deci prezumtiv moştenitor al tronului. Aşadar, totul părea pierdut din cauza geloziei şi a unei hotărâri pripite şi necugetate. În disperarea ei şi cu poziţia de la curtea regală diminuată simţitor, Olimpia a început să ţească – în minte deocamdată – pânza răzbunării care s-a şi materializat în anul 338 î.e.n. la Aig, capitala Macedoniei de-atunci. Regele Filip tocmai se întorcea acasă după o victorie militară, i se pregătise o primire fastuoasă, poporul îşi primea regele cu toate onorurile cuvenite unui mare conducător... Dar sărbătorirea coincidea şi cu cinstirea noului născut; se arăta a fi una dintre acele zile care să fi rămas în sufletul oamenilor ca un moment de neuitat în viaţa fiecărui om. Mulţumit şi zâmbitor, regele se hotărî să parcurgă distanţa până la amfiteatrul unde urma să se desfăşoare evenimentul, pe jos. Saluta în dreapta şi în stânga, strângea mâini, lua copii în braţe, primea flori, totul într-o explozie a dorinţei mulţimii de a-l vedea de aproape pe gloriosul rege, de a-l atinge... Amfiteatrul nu era departe, aşa că regele Filip se hotărî să renunţe până şi la garda personală trimiţând-o înainte spre locul desfăşurării serbărilor. Ce-ar mai fi putut să se întâmple rău în această totală manifestare de simpatie şi de dragoste faţă de suveran? Nimic, nimic, nimic! Dar n-a fost să fie aşa. Regele înainta din ce în ce mai greu prin mulţimea entuziastă. Pe măsură ce se apropia de

amfiteatru, presaţi de valul mulţimii, oamenii îi făceau tot mai puţin loc de trecere regelui, astfel că, în câteva rânduri a fost nevoit să se oprească până ce prin masa compactă de trupuri se deschidea un culoar pe care să mai înainteze un pas, un metru... Mai rămăsese puţin până la locul unde îl aştepta întreaga suită de curteni, marii dregători, oştenii săi apropiaţi, doamne de onoare înconjurând pe tânăra şi frumoasă, regină şi proaspăta mamă, tiza egiptencei Cleopatra... Regina îi urmărea înaintarea şi, din când în când furişa câte o privire şi spre locul unde doicile se ocupau de micuţul viitor moştenitor al tronului. O clipă îi trecu prin minte că regele risca pur şi simplu să fie strivit de mulţime. La urma urmei, făcuse o greşeală că renunţase la garda personală – doar nu era un oştean oarecare, ci conducătorul unui imperiu, un rege a cărui viaţă era mai importantă pentru popor decât orice pe lume. Să se fi adresat mulţimii din amfiteatru şi-atât. Era, sigur, obosit, prăfuit şi doritor de odihnă, de-un pat curat, de-o mângâiere, de-o vorbă bună şoptită la ureche, de a-şi ţine fiul în braţe...

Dar ce se întâmpla acolo?!? Se produsese o învălmăşeală, iar printre strigătele de entuziasm se auziră şi strigăte de spaimă şi de groază. Lumea se dădea înapoi lăsând un spaţiu în care, căzut la pământ, regele se zvârcolea cuprins de ultimele spasme dinaintea sfârşitului. Câţiva încercau să-l ajute să se ridice – inutil. De altfel, nu mai avea decât clipe de trăit alături – culmea! – de bărbatul care înfipsese de câteva ori pumnalul în el şi care fusese pur şi simplu zdrobit de mulţimea doar în prima fază uluită. Deci, gata: regele era victima unui asasin, un bărbat care se desprinsese din mulţimea fericită şi... Destul de greu reuşiră să-l identifice, iar când, în sfârşit, nu mai exista niciun dubiu, cineva exclamase:

— Bine, dar acesta este Pausanias!

Derută totală, înmărmurire generală: Pausanias fusese unul dintre cei mai destoinici şi mai apropiaţi ofiţeri ai regelui asasinat şi, poate, cel mai bun prieten al lui Alexandru. Cum de-a fost posibilă schimbarea sa într-un

criminal? Sărbătorirea s-a transformat într-o adunare de doliu. În acelaşi timp, pe feţele tuturor se citea ura şi dorinţa de răzbunare. Pe cine? Asasinul însuşi era mort. Dar cine îl împinsese la o asemenea faptă nelegiuită? Cu ce scop? Şi de ce tocmai acest ofiţer care se bucurase de un statut de privilegiat al familiei regale, al regelui însuşi? Să se fi amestecat zeii din nou în viaţa pământenilor cu misterioasele lor judecăţi şi hotărâri? Şi ce aveau de gând în continuare? Şi, dacă ei erau într-adevăr amestecaţi în această groaznică întâmplare, de ce îl aleseseră tocmai pe Pausanias drept unealtă a înfăptuirii dorinţei lor? Cel puţin deocamdată nimeni nu găsea vreun răspuns cât de cât logic. Abia mai târziu apăruseră unele bănuieli care, nu după mult timp, se transformaseră în certitudini: zeii nu interveniseră nici într-un fel în viaţa Regatului, a poporului şi, cu atât mai puţin, în aceea a familiei regale. În schimb, urzeala şi fapta aparţineau exclusiv pământenilor…

La toate întrebările privitoare la asasinarea regelui, se cristalizase încet, încet un răspuns aproape năucitor. Celor mai mulţi nu le venea să creadă până ce nu au pus mâna pe cei doi cai legaţi într-un loc ferit de la marginea pieţii, pregătiţi pentru a-l ajuta pe asasin să dispară. Aşadar, nu fusese vorba de un gest al unui fanatic, ci totul fusese pus la cale de către cineva care dorise, cu cine ştie ce scop, moartea regelui! O persoană sau un complot? Până la urmă întrebările au devenit tot mai rare şi mai inutile, deoarece de la ura şi dorinţa de răzbunare s-a trecut la resemnare, la renunţare şi, în final, la ideea de răzbunare şi la uitare… Pentru că, doar puţin mai la o parte de cei doi cai înşeuaţi, străjile dăduseră de doi călăreţi care nu păreau a fi fost oameni de rând. Încercuiţi, somaţi şi ameninţaţi, aceştia îşi descoperiseră feţele. Stupoare: în faţa oamenilor se aflau regina Olimpia şi fiul ei Alexandru. Totul devenise brusc limpede şi nimeni nu mai stărui să afle cine şi de ce pusese la cale asasinarea regelui Filip cu ajutorul ofiţerului Pausanias care, se ştia, era prieten bun şi cu regina Olimpia… În situaţia dată, Alexandru se înscăună şi astfel viaţa îşi reintră, într-un fel,

în drepturile sale. Se anulase, ca atare, orice idee de răzbunare, regina Olimpia se simţi repusă în drepturi, iar regina Cleopatra dată la o parte şi uitată. Şi astfel, pe nefericirea unei regine, pe amintirea proaspătă a unui asasinat şi în umbra ambiţiei unei femei bolnave de orgoliu şi ambiţii grandomane, îşi începu domnia marele Alexandru Macedon, fiul unui rege asasinat în plină glorie, la numai 46 de ani.

Alexandru al III-lea, cel Mare, pe numele său adevărat, Alexandru Megas, îşi începu, deci domnia sub semnul deloc favorabil al nenorocirii fostului cuplu regal: Filip al II-lea şi regina Cleopatra, şi al derutei amestecată cu spaimă în rândul poporului. Asasinarea regelui şi dispariţia reginei Cleopatra împreună cu fiul său, a proiectat viaţa întregului regat într-o atmosferă de roman poliţist. Treptat însă, de la uimire şi spaimă, supuşii au trecut la sentimente de nemulţumire şi chiar de revoltă mai mult sau mai puţin voalată. Aceasta a fost umbra care a planat deasupra ţării în timpul înscăunării, cu toată zbaterea Olimpiei de a crea măreţia şi fastul cuvenite unei mari sărbători. De altfel, dânsa era cea mai interesată dintre toţi ca atmosfera explozivă să fie atenuată cât de cât, iar lucrurile să capete o anumită turnură şi culoare. Femeie inteligentă, inventivă şi cu un simţ practic impresionant, ea şi-a dat seama repede că soarta statului macedonean şi, de ce nu? a lumii, depindea în acele zile de dânsa. Trebuia doar să acţioneze rapid, să-şi impună punctul de vedere şi să demonstreze tuturor că fiul său ocupase tronul pe merit... Alexandru era, încă, un copil şi, lucrul cel mai important, era fiul ei, căruia putea să-i ceară, măcar deocamdată, ascultare.

Astfel, marele Alexandru Macedon a ajuns, de fapt, în postura nu prea rezonabilă de unealtă a mamei sale, un executant docil, drept şi prompt, al dorinţelor ei, mare parte dintre ele fabuloase... Între altele, Olimpia era încântată de iscusinţa militară a fiului său, adică exact aşa cum şi-l dorise pentru înfăptuirea cu ajutorul lui a ceea ce Filip refuzase plătind apoi cu viaţa... Îşi amintea cu plăcere

că, doar cu 2 ani mai înainte, în 338, Alexandru, în calitate de comandant al cavaleriei, decisese soarta bătăliei de la Gheroneea spulberând pur şi simplu batalionul teban supranumit sacru. Aşa că, ascultătorul, noul şi tânărul rege, începând chiar cu anul următor înscăunării, întreprinde, în anul 335, campanii militare în Illyria şi Tracia, trece Dunărea în forţă, cum spun istoricii şi, ajuns în Câmpia Munteană, rezolvă într-o singură zi diferendul cu geţii.

La orizontul istoriei începea să se înalţe soarele Olimpiei. Complotul şi suprimarea în final al lui Filip, se estompa odată cu înaintarea în timp, aşa că ea trecu, fără eforturi şi remuşcări, de la statutul de… inculpată la cel de văduvă îndurerată, revoltată şi avidă de răzbunare. Din asasin se metamorfozase în victimă. Populaţia trebuia nu numai să înţeleagă dar să şi accepte că asasinii propriu-zişi o obligaseră pe ea – o biată femeie – şi pe copil, să fie paravane ale unei nelegiuiri. Dar iată că zeii nu erau de acord cu mârşăvia răufăcătorilor, ajutaseră să treacă peste momentul cumplit, iar acum sosise clipa răzbunării. Regina-mamă juca foarte convingător teatru în faţa supuşilor – cel puţin aceasta era părerea despre sine – iar ei nu puteau decât să o creadă, pentru că ea ocupa de-acum un loc extrem de important în strategia politico-militar-administrativă a regatului. De fapt, rostul reginei-mamă devenise clar: era „eminenţa cenuşie” în cadrul puterii, era creierul diabolic, obsedat de cucerirea lumii, iar Alexandru, nu numai că îi aproba intenţiile, dar şi trecea rapid la executarea lor practică. Însă, în timp ce el strălucea în noi şi noi campanii militare, ea începu în interiorul regatului vânarea celor care ştiau câte ceva, sau fuseseră direct implicaţi, într-un fel sau altul în producerea crimei.

Asemenea lui Pilat din Pont, ea se spălase pe mâini şi-acum, cu un gest de trişor versat, scotea din mânecă asul nevinovăţiei sale. Cu o asemenea „carte de vizită” ea a pus la cale asasinarea inclusiv a adversarilor ipotetici. Trebuia eliminată orice umbră de primejdie, Olimpia având

tot mai mult sentimentul că ea însăşi crea istoria modelând-o după chipul şi înfăţişarea sa. Între timp Alexandru se căsătorise, iar soţia-regină, Roxana, născuse un copil căruia, bineînţeles, i se dăduse numele… Alexandru. Naşterea a fost un motiv în plus pentru intensificarea campaniei de nimicire a duşmanilor, între care foarte importanţi erau fosta regină Cleopatra şi fiul acesteia, tot, de asemenea botezat… Alexandru! Într-o oarecare măsură, Olimpia preluase celebra strategie a lui Irod pentru uciderea pruncului Iisus. Dispariţia Cleopatrei şi mai ales a fiului ei devenind acum mai mult decât necesară, fiindcă fiul acesteia ameninţa, drept că deocamdată teoretic, ocuparea tronului, iar maică-sa era tocmai femeia din cauza căreia ea, Olimpia, suferise cea mai umilitoare lovitură, fiind nevoită să-şi părăsească soţul-rege pentru a pleca în Epirul natal. Dar iată că sosise – mai repede decât se aşteptau mulţi – ora plăţii datoriilor. În acest context, oameni mai mult sau mai puţin vinovaţi, cădeau unul după altul victime ale unui proces de exterminare conceput şi pus în practică de o minte bolnavă de răzbunare pustiitoare. Erau suficiente un gest sau o vorbă pentru ca viaţa oricăruia să fie în pericol. Desele şi tot mai greu de justificat execuţii şi asasinate, terorizau poporul care trăia din ce în ce mai înfricoşat. Însă Olimpia era mulţumită: nu mai era mult până ce loja principală la spectacolul istoriei avea să fie ocupată de familia sa – cuceritoarea lumii. Alexandru era tânăr, la începutul domniei, prinsese gustul victoriilor militare şi avea un copil care-l putea moşteni în orice clipă. Soarele deplinei împliniri strălucea tot mai puternic. Părea că nimic nu mai lipsea. Dar se apropia, pe neştiute, pe nebănuite, marea lovitură: un brânci căreia orgolioasa Olimpia nu i s-a mai putut opune, cu toată ţesătura sa de intrigi…

Cu oricâtă bunăvoinţă, înţelegere şi respect pentru celebrul personaj Alexandru Macedon, obiectivitatea ne obligă să recunoaştem că, fără sprijinul substanţial al mamei sale, el ar fi ocupat, fără îndoială, al loc într-un clasament ad-hoc al figurilor de geniu, făuritoare de

istorie. În această ordine de idei, orice tentativă de anulare sau diminuare a imaginii Olimpiei din rosturile Imperiului Macedonean atrage după sine aplicarea acelei măsuri şi în cazul… fiului. Pentru că nu era suficientă cucerirea şi anexarea de noi teritorii, ele trebuiau păstrate şi administrate. Iar acest lucru nu ştim dacă ar fi fost posibil fără „mâna de fier" a reginei-mamă. În acest scop ea pusese la punct un sistem de teroare presărat cu crime, pe care îl menţinea cu mare grijă blocând, încă din start, orice idee de revoltă, fie ea cât de abil camuflată. Era starea de lucruri care, fără îndoială, convenea de minune expansionistului Alexandru, şi nu o dată îşi exprimase deplinul acord faţă de modul de administrare al Olimpiei. Se crease destul de rapid între el şi mama sa un consens în a gândi şi a acţiona. Ştiindu-şi spatele asigurat, el îşi putea vedea în voie de campaniile militare uimind lumea cu succese la care contribuia, aproape în egală măsură (uneori chiar mai mult), orgoliul moştenit de la Olimpia şi iscusinţa militară moştenită de la tatăl său, regele Filip…

În acelaşi timp, părea că o forţă nevăzută, dar colosală, îl mâna şi-l obliga să acţioneze rapid aflat permanent într-o luptă acerbă cu timpul, mereu parcă sub imperiul unei presimţiri rele, încât acum avem motive să ne întrebăm: îl stăpânise, oare, pe Alexandru Macedon sentimentul unei morţi pretimpurii? Să fi fost doar fiul ascultător pentru care cuvântul şi dorinţele intrigantei şi orgolioasei sale mame erau literă de lege? În orice caz, singura certitudine rămâne că, la numai 33 de ani, în urma unei îmbolnăviri de friguri – diagnostic sec şi credibil pentru generaţiile ce aveau să vină – Alexandru Macedon muri. Doar că, în fişa sa medicală mai apare un amănunt menţionat de vreun asistent sau funcţionar zelos: moartea lui a survenit mai ales ca urmare a unei vieţi necumpătate, s-ar putea spune chiar destrăbălate. Iar acest lucru trebuie avut în vedere în contextul general care ţinea de vârstă, viaţa de militar, statutul său social şi, de ce nu? sentimentul infatuant că, rege fiind, nimic din ce era omenesc nu avea voie să-i fie străin… Aşa că, din acest

unghi văzute lucrurile, ne pot apărea în minte imagini nu tocmai măgulitoare legate de persoana sa. Dar – simple şi, poate total eronate ipoteze! Geniul său nu poate fi contestat, aşa cum nici victoriile sale strălucite obţinute în decursul celor 11 ani de campanii militare, în care a străbătut aproximativ 20 de mii de kilometri în fruntea armatei, ceea ce, să recunoaştem, e o distanţă imensă în condiţiile de azi când unii merg să-şi cumpere ţigări cu autoturismul…

Rând pe rând i-au căzut la picioare Imperiul Ahemenid, în luna mai a anului 334, când învinge armata satrapilor persani; Lidia, Caria şi Frigia, după cucerirea cărora, în luna noiembrie a anului 333, intră în Cilicia şi, la Iasos, îl învinge în bătălie pe însuşi suveranul persan, regele Darius al III-lea, aflat în fruntea unei armate cu mult mai numeroasă decât cea comandată de Alexandru. Acesta se pare că a fost examenul său de admitere în posteritate. Urmează Tyrul, după un asediu de şapte luni; în anul 331 ocupă Egiptul, unde întemeiază oraşul care îi poartă numele. Şi tăvălugul nu se opreşte chiar dacă suveranul persan îşi mai încearcă o dată puterile înfruntând armata macedoneană la Gaugamela, în Mesopotamia, unde este din nou înfrânt şi, după un an, asasinat de unul dintre satrapii săi. O legendă nu destul de convingătoare totuşi, spune că în punerea la cale a asasinării ar fi fost amestecată şi Olimpia… În orice caz, pentru Alexandru, ocuparea întregului imperiu persan devine acum o simplă chestiune de timp. Astfel, ocupă, pe rând, capitalele imperiului – Persepolis, Pasargade şi Ecbatana – fiind proclamat rege al Asiei. Urmează o perioadă ceva mai grea: cucerirea, între anii 330 – 327, a provinciilor răsăritene ale fostului imperiu persan. Este vorba despre Media, Parţia, Hârcania, Dragniana, Bactriana şi Sogdiana, unde are de înfruntat o rezistenţă neobişnuit de activă. Dar nimic nu-l mai poate opri… În vara anului 327 bate la… porţile Indiei unde, în luna mai a anului 326, îl înfrânge pe dinastul indian Paros, în urma marii bătălii de pe fluviul Hydaspos. Şi, probabil, lucrurile

şi cuceririle nu s-ar fi oprit aici, spre deplina satisfacţie a Olimpiei, dacă marele conducător de oşti nu ar fi fost învins de… propria armată. Aparent, lucrurile s-au petrecut simplu şi situaţia poate fi acceptată fără riscul unei interpretări greşite. În anul 326, în zona fluviului Hyphais, are loc răscoala soldaţilor macedoneni; se pare că două cauze principale au generat această întâmplare cu consecinţe atunci imprevizibile: epuizarea morală şi saturaţia soldaţilor cauzate de parcă interminabilele războaie, pe de o parte, şi veştile tot mai proaste venite dinspre imperiul în continuă extindere guvernat de Olimpia, pornită spre strălucirea deplină prin asasinate şi comploturi în numele unui adevăr în care, începuse să nu mai creadă nimeni. În acest context, este important de menţionat că mulţi dintre soldaţii lui Alexandru luptaseră şi sub comanda regelui Filip şi se bucuraseră de intenţia acestuia de a renunţa la campaniile militare. Ca urmare a răzmeriţei, Alexandru se vede nevoit să ordone retragerea ceea ce, între altele, poate fi considerat şi ca un început al declinului… Ajuns la Susa în anul 324, el organizează un ceremonial matrimonial aparent bizar, însă cu o logică aplicată şi în vremea noastră prin unele părţi ale lumii. Este vorba despre căsătoria a 10.000 de macedoneni cu femei persane. Se bănuieşte destul de întemeiat că, şi în acest caz, să fi acţionat mintea diabolică a Olimpiei care voia astfel să concretizeze unirea macedo persană şi crearea unei baze puternice şi de durată a imperiului prin căsătorii mixte.

Dar fastul cu care a fost organizată acţiunea în sine, precum şi strălucirea aparentă a întinsului imperiu, nu au adus lumina în sufletul şi mintea oamenilor, iar moartea lui Alexandru, în 323, la numai 33 de ani, a fost nu atât prilej de tristeţe şi de adevărat doliu naţional, cât mai degrabă un moment de ascuţire a fricii de relele ce aveau să vină peste imperiul condus cu mână de fier de Olimpia.

Regina-mamă acumulase suficientă experienţă în decursul celor 13 ani de domnie a lui Alexandru (de fapt a ei), şi era destul de realistă pentru a-şi da seama că, după

moartea fiului său, putea să urmeze începutul dezastrului, a sfârşitului… Şi pentru imperiu şi pentru ea ca regină. De-abia atunci simţi cu adevărat că întreg angrenajul de intrigi, comploturi şi crime pus la cale de ea nu avea susţinerea populaţiei. Dimpotrivă. populaţia imperiului, prin natura împrejurărilor, era eterogenă şi dezinteresată de măreţiile după care tânjea Olimpia. Mai mult: neajunsurile şi necazurile de tot felul făcuseră să crească ura poporului împotriva ei. Abilitatea sa, politică şi administrativă, nu mai era suficientă, iar pericolul unui sfârşit iminent devenise clar. Zadarnic dezlănţuise o nouă campanie, şi mai dură, de „curăţare" a imperiului de elementele ostile tronului pe care voia acum să-l păstreze pentru nepoţelul Alexandru, fiul Roxanei. Crimele avură un efect contrar: făcură să crească şi mai mult înverşunarea supuşilor şi să aprindă spiritele. Intenţia ei era clară: continuarea şi perfecţionarea unui regim dictatorial de teroare, drept care atrase asupră-şi şi mânia conducătorilor armatei. Dintre generalii macedoneni numiţi *diadohi,* care deschiseseră încă un front de luptă, pe lângă cel cu Olimpia, respectiv pentru împărţirea Imperiului, s-a impus până la urmă Casandru/Kassandros (c.355 – 297). El a organizat, împreună cu alţi generali – din armata lui Alexandru – asediul împotriva capitalei Imperiului pentru a scăpa de duşmanul comun, Olimpia. După încercuirea oraşului, ea se refugie în portul Pydna, având cu sine doar câţiva oameni credincioşi. Casandru îi trimise vorbă că putea să părăsească oraşul fără să i se facă vreun rău, cu condiţia să acţioneze cât mai rapid. Ea nu acceptă însă. De fapt, motivul neacceptării era frica de o asasinare, refuzul ei încurcând socotelile lui Casandru. În consecinţă, el încercă să aplice metoda şantajului ameninţând-o cu chemarea în faţa instanţei pentru crimele săvârşite. Însă şi de data aceasta el dădu greş: scăpase din vedere că regina-mamă era prea versată şi avea atâta experienţă mai ales în situaţii de şantaj, oarecum asemănătoare ca să-şi dea seama că, în calitate de mamă a lui Alexandru, o mare parte a populaţiei nu ar fi fost de

acord cu inculparea ei. Era un alt as al său pe care ea mizase cu şanse sigure, cel puţin din punct de vedere teoretic. Într-un fel de… ultimă instanţă, el trimise atunci spre palatul regal din capitală, unde Olimpia se întorsese între timp, 200 de războinici de elită pentru a face orice – inclusiv asasinat – pentru a scăpa de ea. Dar, stupoare: în calea lor ieşi o femeie bătrână care le vorbi despre cel mai mare rege al lumii şi Filip al II-lea… Despre sine nu spuse decât că era mama lui Alexandru şi soţia lui Filip. Dacă ei considerau că strălucirea celor doi uriaşi ai istoriei putea fi umbrită de un omor, nu aveau decât să o facă. Istoria avea să judece fapta lor după cum merita. Cu o figură spăsită, ea juca din nou teatru umilindu-se în faţă şi sperând că steaua Argeazilor va apărea din nou.

Trecea timpul şi toate încercările lui Casandru se loveau de personalitatea Olimpiei ca de-un zid. Până la urmă se dovedi că duşmanca putea fi doborâtă numai cu propriile arme, transformate în bumerang. Găsind această soluţie salvatoare, el iniţie o campanie de denigrare în tot Imperiul, fapt ce duse la adâncirea urii din sufletul locuitorilor împotriva celei care îi stăpânise doar prin intrigi, despotism şi teroare. Acest adevăr crud o împinse pe ea să li se adreseze oamenilor, într-o ultimă zvâcnire de a se salva. A fost, într-adevăr, ultima încercare, ultima sa ieşire în lume. La vederea ei, se auziră murmure tot mai aspre, apoi au pornit pietrele… Olimpia a căzut sub ploaia de lovituri în faţa intrării în palat, lângă porţi. Strălucirea i se amesteca încet cu cenuşiulk pământului…

Tactica lui Casandru reuşise!

Ba, mai mult, el însuşi considera că sosise, în sfârşit, clipa. Execuţia reginei-mamă a avut loc în anul 316, iar şase ani mai târziu, în 310, două asasinate – al Roxanei şi al fiului său Alexandru, închişi imediat după moartea Olimpiei, îl asigurau Casandru că principalele obstacole din calea sa spre putere erau anulate. Într-un anumit fel, istoria se repeta, poporul înţelegând că începea o nouă domnie, însă având ca punct de plecare acelaşi mobil: *crima. Casandru* se proclamă rege al Macedoniei în anul

305 î.Hr., lăsând în urma sa trei asasinate la care nu participase direct pentru a nu putea fi condamnat de istorie. Cu atât mai puţin de contemporani…

Fărâmiţarea Imperiului a durat a durat aproximativ 40 de ani, timp în care s-au succedat la putere, în ordine, generalii: Antipatros, Polyperchon, Kasandros, Pyrrbos, Lysimachos, Demetrios, Ptolemaios, Keraunos, Sosthenes… Din înşiruire reiese că principalul pretendent la putere ajunsese la ea doar al treilea şi că luptele pentru titlul de conducător al Macedoniei au fost grele şi cu rezultate imprevizibile. Oricum, neamul Argeazilor s-a stins prin crime şi asasinate, iar Imperiul Macedonean şi-a pierdut pentru totdeauna strălucirea, chiar dacă, altă bizarerie, această înălţare a fost precedată tot de o crimă – asupra lui Filip al II-lea…

MARIA STUART, sau nenorocirea de a fi regină

1. UN NUME PREDESTINAT NEDREPTĂŢILOR

La izgonirea din Rai a cuplului originar, Dumnezeu i s-a adresat femeii necruţător:

— Voi mări foarte mult suferinţa ta; cu durere vei naşte copii şi dorinţele tale se vor ţinea după bărbatul tău, iar el va stăpâni peste tine…

Sentinţa era drastică şi fără drept de recurs, deşi, după un timp, parcă pentru a mai îndulci puţin cumplita pedeapsă, uneia dintre urmaşele Evei i se acordă cinstea de a fi mamă a unicului fiu al lui Dumnezeu – Iisus Cristos. Pentru ceea ce constituie tema sau subiectul rândurilor de faţă, important este numele logodnicei unui tâmplar anonim – Maria. Acest nume se va impune în istorie ca unul dintre cele mai puternice simboluri din latura tragică a unor destine. Însăşi Maicii Domnului, după ce devenise zămislitoarea întru Domnul, i se rezervă una dintre cele mai greu de imaginat drame sufleteşti pentru o mamă, cel puţin din acele vremuri: să-şi vadă propriul fiu bătut în

cuie pe cruce. În acest fel putem spune că Dumnezeu opune onoarei supreme cea mai cumplită durere, pe care nu o putem interpreta decât ca una dintre cele mai dure ispăşiri a păcatului originar comis de femeie.

Aşadar, Maria, logodnica tâmplarului Iosif, a fost considerată, pe bună şi corectă dreptate, drept deschizătoarea şirului de drame pentru urmaşele Evei, cu precădere cele având numele Maria. Cele cinci exemple de mai jos nu sunt, desigur, decât cele mai cunoscute, tocmai pentru că au avut rol sau rost anume în istoria unui popor sau a unei ţări: Maria I – executată; Maria I Tudor, vinovată pentru o politică religioasă intolerantă datorită căreia au căzut o mulţime de victime printre protestanţi; Maria de Medici, exilată; Maria Tereza – zece ani de război cu morţi şi răniţi, evident, până la urcarea pe tron; Maria Antoaneta, moartă prin ghilotinare etc.

În acest cvintet tragic, Maria I Stuart ocupă un loc aparte datorită unui destin nemilos care i-a pus la cale cea mai tragică existenţă. Naşterea sa într-o zi mohorâtă a începutului de decembrie 1542 a coincis cu moartea tatălui său, James al V-lea (1512 – 1542), pentru că, după doar câteva zile, el este înmormântat, iar fiinţa plăpândă, în vârstă de numai 6 zile, îi urmează la tron, devenind regina Scoţiei. Desigur, implantată în regulile, canoanele şi şabloanele acelor vremuri, întâmplarea nu are mai nimic ieşit din comun, cu atât mai mult cu că, inclusiv majoratul moştenitorului regal nu-i asigura acestuia statutul de factor decizional. În acest context, nu de puţine ori, monarhul se descoperea pe sine ca fiind o biată marionetă atârnând de sforăriile politicienilor abili, sau ale unor reprezentanţi escroci ai diverselor clase sociale puse tot timpul pe harţă şi războaie, alternate ca într-un perpetuum comic, cu victorii şi eşecuri. Într-o asemenea conjunctură, alimentată din belşug cu noi şi destabilizatoare momente, apariţia pe scena istoriei a unei regine în vârstă de-o săptămână putea foarte bine să fi trecut neobservată, lucru care ar fi fost posibil doar dacă în ţară fi fost vorba despre un vlăstar de viţă domnească asupra căreia plana sabia

crudă şi parcă neîndurătoare a unui blestem. Acceptând ideea unui destin-verigă în dinastia Stuarţilor, micuţa Maria va lua cunoştinţă de timpuriu cu o realitate deloc liniştitoare în ceea ce privea soarta familiei din care avea nefericirea să facă parte… Dintr-un trist, foarte trist „palmares", se poate nota: doi regi – James I şi James al III-lea au fost asasinaţi; James al II-lea şi James al IV-lea, ambii regi, morţi în războaie; James al V-lea, decedat la 30 de ani, mai mult de inimă rea, se menţionează în cronicile vechi, sătul fiind de lupte interminabile şi scârbit de domnie…

În ultimă instanţă este admis, însă, un mobil incontestabil al deselor războaie, răzmeriţe, comploturi, conflicte de mai mare sau de mai mică anvergură: acela al religiei, respectiv interminabila luptă pentru supremaţie dintre catolici şi protestanţi. În această luptă, care lua deseori o dispută beligerantă, Londra şi Parisul jucau roluri principale în a facilita apariţia în prim plan a uneia sau a alteia dintre cele două religii. În vreme ce Londra considera orice încercare de schimbare sau subminare a protestantismului o crimă de neiertat, Parisul, mână în mână cu Spania şi Papa de la Roma, acorda, cu o deplină generozitate, protecţie celor care luptau pe diverse căi în favoarea catolicismului. Că, în această luptă, indiferent de partea cui ar fi fost victoria, întotdeauna sacrificaţii erau scoţienii, era deja o altă poveste, sau o latură a chestiunii care nu prea interesa aceste principale forţe aflate indirect în conflict.

În acest climat de tensiune şi orgolii manifestate de mai toate păturile sociale şi ierarhiile din Regatul Picţilor şi Scoţilor, cum era denumit, venirea pe lume a Mariei Stuart ar fi putut trece neobservată, aşa cum spuneam, dacă nu se petrecea prematura moarte a tatălui său şi încoronarea ei ca regină succesoare la tron. Dar, ceea ce a făcut ca întreaga poveste să fie deplasată spre aventură, legendă şi fabulos, sporind disensiunea şi, mai ales, tensiunile dintre Londra şi Paris, a fost o cerere în căsătorie cel puţin bizară.

2. O DISCORDIE CONVENABILĂ ŞI MOMENTUL CÂND HENRIC AL VIII-LEA ŞI-A FRECAT PALMELE

Nu este deloc riscant să ne imaginăm cum regele Angliei, Henric al VIII-lea, şi-a frecat palmele de mare bucurie la aflarea veştii despre moartea lui James al V-lea. Dispariţia nu doar a unui adversar cel puţin incomod, şi cu deosebire periculos prin vitejia sa, a unui rege care se baza în principal pe oamenii din popor, pe care îi trata cu largheţe sufletească, şi nu se sfia să petreacă alături de ei la sărbători şi în diferite ocazii, era un motiv de reală satisfacţie. Pe neaşteptate, poporul rămăsese fără un suveran pe care îl urmase încrezător, şi o nobilime trezită la realitatea că mărul discordiei – regele – nemaiexistând, pericolul englez de a pune stăpânire pe ţară devenise aproape iminent sau, în cel mai fericit caz, se punea problema de la conflicte şi hărţuieli interioare continue la unirea forţelor pentru apărarea Regatului Scoţian. Astfel stând lucrurile, Henric – fie că a intuit, fie că a fost prompt informat, poate şi una şi alta – cunoscând îndărătnicia poporului şi moralitatea şubredă a unei nobilimi în stare de a trăda totul atunci când nu-i convenea ceva, a acţionat rapid. În acest sens, pentru a aplana sau chiar a elimina interminabilele conflicte dintre vechile familii de nobili scoţieni – Gordon, Hamilton, Arrans, Maitland, Crawford, Lindsay şi altele, pornite mereu spre încăierări şi jaf – regele englez a găsit o cale, am putea spune corectă, dezinteresată şi umană, dacă facem abstracţie de caracterul său om impulsiv şi violent. În acelaşi context, este necesar să fie menţionat încă un amănunt nu lipsit de importanţă după cum se va vedea: aproape frecvent, „mielul sacrificat” pe altarul luptelor dintre familiile de nobili mai înainte pomenite era însuşi regele… Concret: familia Gordon îl susţinea pe regele James al V-lea Stuart, pentru simplul motiv ca Hamiltonii să nu acapareze puterea, în timp ce ultimii îi îngăduie pe Stuarţi la putere doar pentru ca aceasta să nu cadă în mâna celor dintâi.

Era un joc de culise presărat uneori cu durităţi, dar de o consecvenţă greu explicabilă în zilele noastre. Însă aproape automat se schimba nuanţa lucrurilor atunci când regele dădea de înţeles că dorea să guverneze ţara stând pe propriile-i picioare, devenind autoritar şi intransigent. Într-un asemenea caz, nobilii beligeranţi îşi dădeau mâna, treceau peste orice ambiţii şi răzvrătiri fiind gata să acţioneze cot la cot pentru răsturnarea suveranului „obrăznicit", mergând, succesiv sau nu, până la asasinarea lui, dacă situaţia impunea această măsură extremă. Exemplele le-am notat ceva mai înainte… Aşadar, motivaţia bucuriei lui Henric al VIII-lea este pe deplin justificată.

Dispariţia prematură a regelui Scoţiei lăsa în urmă un popor care îl iubea sincer – acum derutat – şi o nobilime dezbinată şi, ca atare, vulnerabilă în faţa unei puteri în stare să ţină piept Franţei, Spaniei şi Papalităţii, cum era considerată Anglia la acea vreme. Este greu de presupus ce întorsătură ar fi lust, însă, lucrurile şi chiar mersurl istoriei fără naşterea Mariei…

3. PREŞCOLĂRIŢA CERUTĂ ÎN CĂSĂTORIE

Deci, după ce Henric al VIII-lea a terminat cu frecatul palmelor savurându-şi bucuria, poate prematură, a trecut la ceea ce s-ar putea numi „lovitura cea mare" a vieţii sale, culminând cu sfârşitul conflictelor seculare dintre Anglia şi Scoţia. În acest scop, el cere mâna reginei de vârstă preşcolară pentru la fel de nevârstnicul său moştenitor Eduard. Odată acceptată cererea şi înfăptuirea mariajului celor doi minori insconştienţi, conturile ar fi trebuit să se se încheie. Dar, în fond, se ajunsese la cea mai josnică modalitate de a batjocuri fiinţa umană: transformarea sa într-o simplă marfă, într-un obiect oarecare, subiect al unei tranzacţii comerciale. În orice caz, firesc, ar fi trebuit să urmeze măcar o perioadă de pace şi de refacere a ţării scoţienilor după atâtea războaie, răzmeriţe şi conflicte interne şi externe. Însă nu a fost să fie aşa chiar dacă, cel puţin aparent, înrudirea dintre dinastia Tudor, chiar aflată

fiind la putere în Anglia şi dinastia Stuart aflată la putere în Scoţia, ar fi trebuit să ducă la un interval de timp de acalmie…

A urmat, însă, contralovitura Franţei: Maria de Guise, mama micuţei regine şi soţia fostului rege James care, în acea dimineaţă nefastă de decembrie a anului 1542 spusese cu voce îndurerată înainte de a muri: „De la o femeie am moştenit coroana, printr-o femeie o vom pierde”, se declară împotriva căsătoriei, refuzând să-şi trimită fiica la Londra. Ba, mai mult, a ascuns-o neluând în seamă ameninţarea pentru nesupunere conscretizată în scris astfel: voinţa regelui (Henric al VIII-lea, n. D.H.), este de a trece întreaga ţară prin foc şi prin sabie (…). Moartea pentru cine încearcă cea mai mică împotrivire, fie ei bărbaţi, femei sau copii.

Dar, nesupunerea Mariei de Guise se baza tocmai pe faptul că în arena evenimentelor intervenise Franţa – o ameninţare la adresa Angliei, care nu putea să nu fie luată în considerare…

4. DOUĂ VICTORII ULUITOARE

Refuzul Mariei de Guise de a-şi trimite fiica la Londra, l-a făcut pe Henric al VIII-lea să se enerveze rău de tot hotărându-l să treacă rapid ţara (Scoţiei, n. DH) prin foc şi prin sabie, aşa cum glăsuia ameninţarea din scrisoarea deja citată. Astfel, trupele engleze atacă prompt, dezlănţuit şi nimicitor un popor care, oricum, nu avea nici putere şi nici chef să se războiască pentru ideea unui „poate că…” De altfel, scopul invaziei, mărturisit de însuşi nervosul suveran englez, era acela de a forţa predarea micuţei regine Angliei. Atât – deocamdată! Totul părea extrem de simplu desfăşurat fiind sub flamura unei preuspuse devize care suna astfel: „Invadăm-strivim-luăm-plecăm! Uraaa!” Numai că Providenţa, sau altă forţă misterioasă, nu a fost de acord, se pare, fiindcă a pus la cale o cacealma stupefiantă: preşcolăriţa-mireasă nu era de găsit nicăieri. Toate căutările, ameninţările şi

spumegările furiei regeşti, au avut un singur rezultat: micuţa regină nu era de găsit. În această situaţie, războiul de cotropire devenise un non sens, iar învingătorii nişte victorioşi profund jigniţi şi loviţi în amorul propriu. Una peste alta au semnat şi un tratat de pace atât de compromiţător pentru orgoliosul Henric, încât acesta, umilit, declară că războiul cu Scoţia nu s-a terminat, ci abia începe. Din păcate, pentru el, nu a avut parte să-l termine…

În anul 1547 moare, decesul său fiind asociat, între altele, şi cu eşecul suferit în Scoţia. „Norocul" anulării tratatului a fost moartea regelui şi complotul partidului catolicilor care urmărea negocierea Mariei Stuart pentru statul francez protector – mai pe faţă, mai pe ascuns – al catolicismului scoţian. Regele Somerset preia din mers, cum s-ar zice, responsabilităţile abandonate de proaspăt dispărutul rege, şi continuă, amplifică şi accelerează politica deja dezlănţuită împotriva Scoţiei. El pretinde, folosind un ton agresiv, ca urgent, Maria Stuart să fie încredinţată Londrei pentru a se evita noi vărsări de sânge. Ultimativă şi ameninţătoare, cererea sa este „onorată" cu un „nu" la fel de categoric, astfel că armata engleză, cunoscând de-acum drumul, reintră în scenă pe teritoriul scoţian atacând furibund şi cu toate puterile. Scoţia este îngenuncheată definitiv, în urma pierderilor masive de vieţi omeneşti – numai în bătălia de la Pinkie Cleugh muriseră peste 10.000 de scoţieni – invadatorii jubilează, însă, culmea! mireasa tot nu era de găsit; nimeni nu ştia unde era, sau dacă se mai afla în viaţă. Era în data de 10 septembrie 1547, se terminase cel de-al doilea război, muriseră o mulţime de oameni şi continuau să plutească norii ameninţători deasupra Scoţiei din cauza unei fetiţe – drept că regină – care încă nu împlinise cinci ani… Pentru englezi, moartea scoţienilor era o problemă minoră şi chiar convenabilă: la urma urmelor, cu cât erau mai puţini, cu atât erau mai uşor de învins. În acel moment Providenţa, care nu părea deloc a fi de partea englezilor, le joacă acestora o nouă farsă: Henric al II-lea, al Franţei, o vrea de

noră pe micuţa Maria Stuart, cerând-o în căsătorie pentru fiul său Francisc. La curent cu evenimentele petrecute în ultima vreme, cererea în căsătorie este însoţită de la bun început de o flotă puternică, aşa că Anglia, vrând-nevrând, scrâşnind din dinţii orgoliului, priveşte tot mai neliniştită spre Canalul Mânecii. Cum era de aşteptat, cererea este acceptată imediat şi Maria Stuart, în vârstă de aproape şase ani, este scoasă din ascunzătoarea situată pe o mică insulă de la Menteith, adăpostită fiind de călugării Mănăstirii Inchmahome, şi expediată, în Franţa, ca un colet, în data de 7 august 1548.

5. VIAŢA NOUĂ A... DUBLEI MIRESE

Cu această călătorie spre Franţa, începe şi o etapă nouă în viaţa Mariei Stuart, dar conformându-se unui scenariu cel puţin bizar. Să ne întoarcem pentru câteva momente la începutul acestor însemnări, respectiv la predestinarea numelui **Maria,** pentru a justifica afirmaţia. Îmbarcată pentru Franţa, mica regină este însoţită de patru fiice de importanţi nobili scoţieni, toate purtând acelaşi nume, respectiv: Mary Fleming, Mary Beaton, Mary Livingstone şi Mary Seaton. Este imposibil să nu facem o legătură între acest cvartet de Mary-i cu sentimentul predestinării, fiind tentaţi să credem că e doar o legendă, însă faptele sunt reale, dovedite cu documente. Poate că de aceea, se naşte o întrebare absolut logică şi realistă: cine se ascundea în spatele acestui scenariu ingenios cu patru plus unu personaje toate purtând acelaşi nume: Mary? Cinci fetiţe expediate în barca unui destin într-o oarecare măsură comun, spre un sfârşit greu de prevăzut atunci de către cei mai mulţi, dar destul de limpezit astăzi, mai ales explicat cu bunăvoinţă din punct de vedere biblic, dar şi analizat printr-o prismă superstiţioasă fără prea mari pretenţii. Călătoria se desfăşoară fără niciun fel de incidente, însoţită de mârâiturile englezilor, asemănătoare unui leu căruia i s-a luat tocmai de sub bot halca de carne... Pentru că, pe alte coordonate, cam aşa s-a şi

întâmplat: deşi flota engleză păzea cu străşnicie ca nu cumva Maria Stuart să părăsească Scoţia, evenimentul are, totuşi, loc sub tutela aceleiaşi Providenţe care, cum se va dovedi mai târziu, nu-i conveneau lucrurile urmând o logică pământeană, ci aceasta trebuia să respecte nişte legi care depăşeau puterea de înţelegere a oamenilor…

6. UN LOGODNIC DE PATRU ANI ŞI JUMĂTATE NU PREA ENTUZIASMAT

Sosirea în micul port din apropierea Brestului pune capăt unei călătorii care durase exact o săptămână. Aşadar, la 13 (!) august 1548, Maria Stuart păşeşte pe pământul Franţei, încă marcată de o călătorie în care s-a simţit excelent. Viitoarea noră a lui Henric al II-lea este primită cu un fast care uimeşte lumea; toate localităţile traversate în drum spre Saint Germain, ca urmare a edictului dat de rege, o primesc sărbătoreşte: care alegorice încărcate de zeiţe, nimfe şi sirene, focuri de artificii, salve de artilerie şi o armată în miniatură formată din 150 de copii care a însoţit-o pe tot drumul asemenea unui regiment de onoare; acest lucru a dat un plus de farmec şi de entuziasm întregului ceremonial, copiii fiind înveşmântaţi în alb şi purtând halebarde, lănci, fluiere, tobe… Într-adevăr, spun cronicarii, a fost o primire măreaţă şi explicabilă de altfel, dacă privim lucrurile – şi nu putem altfel – prin prisma exclamaţiei lui Henric al II-lea: „Este cel mai perfect copil pe care l-am văzut cândva”, afirmă el despre Maria Stuart abia sosită pe pământul Franţei din motive mai mult sau mai puţin clare pentru poporul de rând. Dar, în orice caz, din interese care, pentru ea, nu însemnau nimic sau foarte puţin din moment ce totul strălucea în jur, creând un cadru normal întregind astfel frumuseţea ei fizică deosebită…

După cât se cunoaşte, singurul participant la eveniment care nu s-a bucurat la vederea logodnicei a fost însuşi logodnicul, micuţul Francisc, copil subdezvoltat, ruşinos, palid, rahitic şi indiferent la exclamaţia tatălui său

privitoare la tânăra musafiră-regină-noră. Deşi, psihobiologic şi sentimental vorbind, atitudinea sa trebuie considerată ca fiind firească în cazul unui logodnic în vârstă de… patru ani şi jumătate. Oricum, logodnicii se ignoră reciproc văzându-şi de jocuri specifice vârstei în timp ce istoria îşi urmează cursul pregătind în secret evenimente care aveau să zguduie, uneori din temelii, destine de oameni, ţări şi popoare. Viaţa logodnicilor se desfăşoară în acest timp la curtea regală a Franţei precum în grădina Edenului, sau cel puţin aceasta era impresia lăsată oricărui ochi străin. În realitate, însă, lucrurile nu stăteau deloc bine. Din rapoartele medicilor curţii rezulta că sănătatea lui Francisc era din ce în ce mai şubredă, viitorul soţ al Mariei Stuart arătând la 14 ani destul de jalnic continua să fie subdezvoltat, debil şi permanent bolnav. Starea sănătăţii lui a hotărât urgentarea căsătoriei altfel existând pericolul – se pare că foarte real – ca Franţa să scape din mână coroana Scoţiei strălucind simbolic pe căpşorul Mariei Stuart. Pentru că, fără actul căsătoriei, toată ţesătura franceză, politico-diplomatică şi chiar belicoasă, devenea nulă. Henric al II-lea şi-a dovedit astfel abilitatea politică printr-o lovitură de mare maestru: căsătoria celor doi mici inconştienţi. Era, în fapt, un contract ale cărui clauze le-a stabilit cu reprezentanţii parlamentului scoţian şi care asigura Dauphinului, prin căsătorie, dreptul la coroana Scoţiei. Aceasta pe de o parte, dar şi anihilarea, măcar pentru o vreme, a pretenţiilor Angliei asupra Scoţiei, pe de altă parte. Fiecare din cele două importante puteri considerând că lava vulcanului scoţian compusă din două elemente predispuse tot timpul la erupţie – catolicii şi protestanţii – putea fi stăpânită doar printr-o guvernare drastică. Pentru că, oricum, autonomia acestui stat cu elementele lui recalcitrante, nu putea fi tolerabilă, iar Anglia şi Franţa, uneori mai voalat, alteori mai făţiş, se străduiau să dovedească acest lucru, evident, fiecare în detrimentul celeilalte… În acest context, micuţa şi fericita regină scoţiană, Maria Stuart „era mărul discordiei, ca să nu-i

spunem totuşi unealta care, încă, mai putea fi prelucrată şi modelată în aşa fel încât să aibă maximă utilitate în mâna celui care o folosea. Scopul scuza şi pe-atunci mijloacele care, ce-i drept, luau ochii lumii cu a lor strălucitoare îmbrăcăminte ţesută cu intrigile curţilor regale ale Angliei şi Franţei. Acesta era contextul în care diplomatic, politic şi… medical vorbind, nunta celor doi minori trebuia organizată cât mai repede cu putinţă, ceea ce se şi făcea cu mare zor…

Nu are rost să stăruim cu amănunte asupra evenimentului nupţial petrecu la 24 aprilie 1558, când Parisul a devenit centrul lumii, Catedrala Notre Dame buricul său, Palatul de Justiţie, seara, clădirea în care dinastia regală franceză şi-a mai adăugat o coroană. O victorie strălucitoare prin importanţa şi fastul cu care a fost organizată şi sărbătorită. Prin această căsătorie, Maria Stuart devenea, de fapt, multiregină. Suferind de o manie a grandorii poate explicabilă, Henric al II-lea dispune ca titulatura completă să fie Regina Franciae, Scoţiae, Angliae et Hiberniae…

Dar, logic şi cât se poate de clar vorbind, toată această construcţie franceză, clădită cu migală artizanală, dorită a fi corectă şi sigură, se vedea prin ceaţa Londrei a fi din ce în ce mai periculoasă. De aceea, contralovitura Angliei nu va întârzia prea mult, cu atât mai mult că Providenţa – în baza aceloraşi legi inexplicabile, sau explicate deseori prea târziu – va acţiona în jocul său sinistru de partea englezilor.

7. MIELUL-VICTIMĂ JERTFIT PE ALTARUL ISTORIEI

Nu este nici greşit nici greu de spus că Maria Stuart a fost mielul-victimă jertfit pe altarul istoriei de către o Providenţă nu tocmai imparţială şi dreaptă, dacă nu cumva chiar răzbunătoare. Reginei încoronate la vârsta de şase zile nu i s-a rezervat decât o lojă de onoare la „spectacolul lumii” – locul de protagonişti fiind ocupat alternativ ba de către Henric al VIII-lea, al Angliei, ba de către Henric al II-

lea, al Franţei, micuţa îndeplinind rolul de „fetiţă drăgălaşă”, de fapt şi mai corect spus, rolul de „fetiţă-regină-marionetă” ţinută pe genunchi, dar şi, nu rareori, aşezată pe podeaua lojei… Aceasta, fiindcă Leul englez şi Cocoşul galic trebuiau să aibă ghearele libere pentru a se scărmăna, mai mult sau mai puţin politico-diplomatic pentru supremaţia asupra aceluiaşi… motiv: Scoţia. Desigur, ansamblul conjunctural este mult mai complex, însă, în ultimă instanţă, nu se poate evita o întrebare interesant de realist-superstiţioasă: Maria Stuart plătea păcatele cuiva în calitate de a nu ştiu-câta spiţă de neam, sau Providenţa încerca, în acest fel, voalat să-şi îndrepte unele erori săvârşite? Răspunsul la întrebare va rămâne, din nefericire pentru totdeauna, o enigmă, atât pentru întreaga suflare umană, cât şi, mai ales, pentru trăitorii acelor locuri şi vremuri. Aceasta pentru că mai sunt şi alte ciudăţenii, cum ar fi rolul morţii în ansamblul întâmplărilor de-atunci: Maria Stuart este înscăunată în urma decesului tatălui său, James al V-lea; la 10 iulie 1559, moare Henric al II-lea, rănit în turnirul de la Paris, ea devenind, practic, *Regina Franciae,* titulatura impusă – ca o presimţire – de însuşi regele decedat; la mai puţin de-un an, moare Maria de Guise, mama reginei, care fusese, de fapt, regenta Scoţiei; urmare a acestui fapt, în vara anului 1560, mai concret în luna iunie, se punea acut problema întoarcerii Mariei Stuart în Scoţia pentru a prelua atribuţiile de regină; în acelaşi an, cu trei zile înainte ca ea să-şi serbeze cei optsprezece ani de viaţă, la 6 decembrie 1560, se stinge din viaţă soţul său şi regele Franţei, Francisc al II-lea. De fapt, acesta primul semn al declinului, al nenorocirilor care aveau să urmeze. Moartea lui Francisc i-a anulat Mariei Stuart calitatea de regină a Franţei şi întreaga titulatură cu care o împodobise Henric al II-lea. În aceste condiţii, rămăsese un singur şi incontestabil adevăr: calitatea de regină a Scoţiei.

Făcând abstracţie de momentele de doliu cu tot ce ţine de acestea, trebuie spus că Maria Stuart nu era doar regina unei ţări, ci şi o văduvă tânără şi de-o frumuseţe

legendară. La 18 ani ai săi arăta superb, după cum certifică documentele şi cronicarii, ceea ce şi explică cererea ei în căsătorie de către o seamă de pretendenţi cu rosturi înalte în istoria acelor vremuri şi poate că nu numai: spaniolul Don Carlos, moştenitorul regal al Lumii Vechi şi al Lumii Noi; regele Danemarcei şi cel al Suediei etc. Ea va rămâne, însă, regina Scoţiei, dar cu pretenţii justificate asupra coroanei Angliei în calitate de succesoare legală la tron. A fost tocmai pretenţia care a declanşat procesul alunecării sale spre un sfârşit imaginat, probabil, de acelaşi imperturbabil destin, dar pus la cale de intransigenta şi, de ce nu? orgolioasa Providenţă.

8. O MIŞCARE INTELIGENTĂ ŞI DERUTANTĂ

Maria Stuart s-a trezit, ca regină, în ipostaza conducătorului de stat nevoit să gândească pentru soarta poporului, un popor infestat cu consecvenţă de către cele două grupuri de nobili cu ideile răzbunătoare ale catolicismului şi protestantismului. La întoarcerea ei în ţară, Scoţia a primit-o rece şi la propriu şi la figurat, mulţi nobili protestanţi exprimându-şi direct părerea că ar fi fost cu mult mai bine ca ea să nu se mai fi întors din Franţa. Aceasta, pe de o parte. Pe de altă parte, lipsa ei de experienţă de viaţă şi de regină în exerciţiu, coroborate cu atmosfera deloc favorabilă a relaţiei cu Anglia, au fost exploatate în detrimentul său, atât de Caterina de Medici, cât şi de Elizabeta. De altfel, rivalitatea dintre Maria Stuart şi aceasta din urmă poate fi considerată ca o materializare/concretizare la scară redusă a disensiunilor dintre Anglia şi Spania, vizavi de conflictul Luther, Calvin şi Roma. Aceste relaţii erau, oricum, suficient de încordate pentru ca sosirea reginei în Scoţia, cu pretenţiile ei şi cu aura de reprezentantă convinsă a catolicismului, să însemne „paie pe foc”. Nu brusc, dar vâlvătaia a devenit tot mai mare, cu atât mai mult că Elizabeta – drept că fiica bastardă a regelui Henric al VIII-lea, rezultată din căsătoria cu Anna Boleva – îşi simţea ameninţat tronul de

pretenţiile proaspăt sositei pe pământul scoţian. Aceasta se întâmpla tocmai când ea prinsese gustul domniei şi al vieţii de curte (fusese încoronată ca regină a Angliei în anul 1558, după moartea surorii sale vitrege, Maria). Aşa se face că trecerea Mariei Stuart de la o Franţă dominată de lumină şi căldură, la propriu şi la figurat, la o Scoţie rece din toate punctele de vedere, a constituit un adevărat şoc. Cum să fi pus în balanţă fastul francez cu dezastrul scoţian? Măcinată de cele două curente religioase antagonice, ţara arăta jalnic din punct de vedere social, dar şi economic. Catolicii şi protestanţii formaseră, deja, tabere distincte şi se aflau într-un război continuu şi distrugător pentru ţară. Şi, totuşi, majoritatea nobililor mai influenţi, erau de partea protestanţilor, iar venirea reginei catolice cu intenţia mărturisită de a încerca o convertire, îi face pe nobilii respectivi să ceară ajutorul Elizabetei. Aşa cum era de aşteptat, aceasta, deşi o zgârcită recunoscută, nu stă prea mult în cumpănă pentru a-şi reduce la tăcere rivala investind, pentru smulgerea Scoţiei din mâna Stuarţilor, două sute de mii de pfunzi, cu scopul declanşării de răzmeriţe interne, răscoale şi expediţii de război. Însă, încet-încet, în sufletul Mariei Stuart s-a deşteptat orgoliul dinastiei sale şi, dintr-o femeie tânără şi lipsită de experienţă politică şi diplomatică, devine, treptat, o personalitate puternică şi de-o inteligenţă periculoasă pentru duşmanii săi. În acest context, multor contemporani, inclusiv Spania şi Papa, li s-a părut suspect faptul că nou-înscăunata şi învinsa de protestanţi, îi numeşte tocmai pe unii dintre aceştia în Consiliul ei privat. A fost prima ei măsură derutantă şi mişcare strategică inteligentă…

9. DUPĂ ÎNTOARCEREA ACASĂ. VIAŢĂ CA-n FILME: COMPLOTURI, INCENDII, MORŢI…

Obişnuită încă din copilărie să aibă totul de-a gata, după întoarcerea în Scoţia, Maria Stuart descoperă că, pentru a-şi asigura un normal de viaţă, este nevoită să

lupte, cu sine dar, mai ales cu ceilalţi; că, de cele mai multe ori, lupta e pe viaţă şi pe moarte, iar şiretenia trebuia să fie principala armă a învingătorului. În acest scop ea a făcut una dintre cele mai inteligente mişcări strategico-diplomatice prin numirea lorzilor protestanţi în Consiliul ei privat în timp ce ea rămăsese catolică la fel de convinsă. Această convingere a stat la baza asigurării Franţei, Spaniei şi Papei că avea de gând să restaureze catolicismul în Scoţia. Aşadar, la 20 de ani, Maria Stuart nu numai că intrase în jocul de culise al marilor puteri – conştientă de dinastia pe care o reprezenta – dar şi întreţinea această atmosferă de instabilitate şi pericole. Strict din acest unghi trebuie privite lucrurile atunci când vorbim despre căsătoria sa cu lordul Darnley care, se spunea, avea cele mai mari drepturi la coroana Angliei şi nu cu Robert Dudley, favoritul reginei Elizabeta. Oricum, Providenţa nu s-a lăsat nici de această dată prea mult aşteptată, intervenind ca un duh rău într-o căsnicie de la bun început nereuşită. Mariajul avusese loc în luna iulie 1565, iar în noaptea de 9 martie anului următor, în fruntea unor lorzi complotişti înarmaţi, el pătrunde în apartamentul reginei omorându-l pe omul ei de încredere, italianul David Rizzio. Actul samavolnic din care regina a scăpat cu viaţă ca prin minune, a fost consecinţa faptului că Maria Stuart refuzase să-l încoroneze pe Darnley ca rege. Însă, niciun an n-a trecut şi a venit şi răzbunarea: pe motiv că trebuie izolat după o boală într-un loc liniştit, Darnley este instalat în clădirea Kirk o Field, dintr-o suburbie a capitalei. În seara zilei de 9 februarie 1567, regina părăseşte clădirea pe motiv că trebuia să participe la căsătoria unor slujitori, iar la ora două din noapte, o explozie formidabilă, după cum se precizează în cronici, demolează clădirea îngropându-i sub dărâmături pe Darnley împreună cu slujitorii săi. Una peste alta, doar puţin mai târziu, Maria Stuart se căsătoreşte cu contele Bothwell, sprijinitorul ei în lupta împotriva protestanţilor răzvrătiţi, ceea ce îi face pe aceştia să se răscoale din nou anunţând detronarea reginei şi izolarea ei în Castelul

Lochleven. De-aici ea evadează şi, cu o nouă armată, îi atacă pe lorzi. Din nou este înfrântă, la 13 mai 1568 abia reuşind să se salveze într-o barcă de pescari cu care, trei zile mai târziu, ajunge la ţărmul Angliei, prin Golful Solway. Debarcă în dreptul oraşului englez Carlisle – primul pas spre un deznodământ pus la cale de o forţă necunoscută, dar foarte bună cunoscătoare a vieţii oamenilor.

10. REGINA SCOŢIEI REFUGIATĂ ÎN… ANGLIA

Este de necontestat că apariţia Mariei Stuart în Anglia a provocat insomnii reginei Elizabeta, motiv pentru care ea apelează, ca şi în alte rânduri, la „spiritul”, lordul Burghley, alias William Cecil care, oricum, încercase – şi reuşise până la urmă – să o convingă pe Elizabeta de pericolul existent prin prezenţa reginei Scoţiei pe pământul englez. Şi nu numai atât: se prefigurează începutul odiseii ale cărei meandre încă nici nu puteau fi bănuite de nişte bieţi muritori, fie ei chiar regi… Că trebuia procedat cu foarte mult tact, pentru ca prestigiul Angliei să nu fie ştirbit cu nimic pe plan internaţional, era o chestiune clară şi în atenţia curţii de la Londra. William Cecil îi atrage atenţia Elizabetei că orice neatenţie din acest punct de vedere putea să coste foarte mult, fiindcă nu trebuia omis faptul că Maria Stuart era, totuşi, sora Elizabetei căreia îi jurase prin scrisori afecţiune şi dragoste. În condiţiile în care se cunoştea pretenţia reginei Scoţiei la tronul Angliei, reţinerea şi transportarea musafirei cât mai în interiorul insulei, cu scopul afectuos mărturisit de a o proteja, era nu numai o măsură necesară, dar şi extrem de bine calculată. În aceeaşi strategie era prevăzută şi teama că reprezentanţii catolicismului din Anglia începuseră deja să se intereseze unde puteau lua legătura cu Maria Stuart. Nu erau foarte mulţi catolici în Anglia, dar nici puţini, pentru a putea fi ignoraţi. Or, trebuia avut în vedere, neapărat, că ei mai izbucniseră odată, pe vremea tudorilor…

11. REGINA ELIZABETA ŞI AL SĂU IAGO WILLIAM CECIL

Făţărnicia Elizabetei avea două componente distincte: pe faţă, arăta lumii grijă pentru protecţia surorii sale, iar în spate, grija de a o marginaliza din viaţa publică până la eliminare. Îngerul ei păzitor, William Cecil, se afla într-o permanentă alertă în vederea asigurării întregii intrigi a unei atmosfere de tact şi bunăvoinţă. Pentru mulţi contemporani, oameni politici sau nu, atitudinea curţii Angliei faţă de o pretendentă la coroană era cel puţin bizară, chiar dacă se puteau găsi explicaţii cât de cât plauzibile. Pentru unii problema putea fi rezolvată printr-o simplă expulzare a nedoritei musafire, însă nu aceasta era şi părerea lui Cecil care îi atrăsese atenţia Elizabetei la timpul potrivit că plecarea Mariei Stuart în Franţa ar fi încurcat lucrurile până într-acolo încât toată tărăşenia să devină ameninţătoare. Doar se cunoşteau foarte bine sentimentele ţării de dincolo de Canal faţă de Anglia. Argumentul era decisiv, aşa că Providenţa organizase din nou în aşa fel trasul sforilor, încât balanţa înclina bine şi, parcă definitiv, spre insulă. Numai că acest lucru a fost doar un episod al unui serial extrem de bine regizat şi cu actori de primă mărime pe scena istoriei, care şi-au interpretat rolurile magistral.

Duoul diabolic – regina Elizabeta şi William Cecil – nu s-a liniştit nici după ce „scoţianca” devenise practic inofensivă. Nu era suficientă izolarea ei, deoarece în orice moment putea redeveni periculoasă, ajutată fiind de catolici, de Franţa, Spania, Papa, cu atât mai mult că întreaga Europă începuse să se intereseze de soarta reginei Scoţiei. Şi astfel s-a născut întrebarea: cât de implicată a fost Maria Stuart în dramaticul sfârşit al fostului ei soţ, Darnley, dacă întreaga poveste a luat o asemenea amploare? Având în vedere că, încă de la data producerii exploziei, ea apăruse oarecum în postură de vinovată, dacă nu chiar de iniţiatoare a a acţinuii... În

aceste condiţii, i s-a adus la cunoştinţă că urma să se constituie o comisie de înalţi demnitari pentru cercetarea corectă a împrejurărilor în care s-a produs incendiul, ea făcând marea greşeală să se lase cercetată…

12. CASETA TRĂDĂTOARE

Comisia constituită în vederea cercetării cauzei, sau cauzelor care au dus la explozia de la Kirk O'Field şi-a început activitatea cu o grabă cel puţin suspectă. Astfel, se ia legătura urgent cu lorzii scoţieni dispuşi să prezinte mărturie şi să prezinte dovezi în contextul acuzaţiilor care i se aduceau Mariei stuart în legătură cu moartea soţului ei, Darnley. Comisia nefiind un organ judiciar, depunerea unei mărturii era doar subînţeleasă fără ca noţiunea să fie folosită. Însă dovezile lorzilor au fost, până la urmă, cele care au jucat un rol hotărâtor în culpabilizarea Mariei Stuart de moartea soţului ei. Este vorba despre acum celebrele „scrisori din casetă", adresate de ea contelui Bothwell, cu care se căsătoreşte după moartea lui Darnley şi din care s-ar deduce legăturile ei ilegale cu contele şi complotul împotriva soţului asasinat. Nu are rost să intrăm într-un hăţiş de supoziţii pro şi contra – toate bazate pe conţinutul scrisorilor –, ci este suficient să menţionăm că, din capul locului, au existat două tabere: cea a acuzatorilor şi cea a apărătorilor reginei „reţinute" pentru cercetări. Interesant apare faptul că ambele tabere invocau acelaşi mobil: scrisorile din caseta de argint, cu deosebirea că, în timp ce pe de-o parte se spunea că scrisorile erau autentice, pe de alta se afirma că ele erau doar nişte falsuri grosolane care să o compromită pe regină şi apoi pentru a putea fi acuzată de omucidere. Dar, indiferent de poziţia membrilor comisiei, important rămânea faptul că reginei i se pregătea postura de inculpată în „cazul Darnley" şi, ca atare, era nevoită să accepte în continuare să fie cercetată. Interesul Elizabetei era în deplină concordanţă cu ideea că, odată investigaţiile începute, cercetările să fie făcute cât mai meticulos pentru a dura

cât mai mult şi pentru a demonstra în faţa istoriei, la urma urmei, că nu se făcuse un lucru pripit. Întreaga ţesătură a situaţiei era abil dirijată de acelaşi William Cecil, şi trebuia să ducă, în final, la înlăturarea Mariei Stuart din preajma tronului Angliei. Explicaţia era simplă: regina Scoţiei constituia o sursă nu numai permanentă, ci şi polarizatoare a forţelor ostile Elizabetei, evident cele ale protestanţilor în primul rând. Însă, în ultimă instanţă, aceste forţe rămâneau doar hărţuitoare atâta vreme cât „capul răutăţilor", Maria Stuart, se bucura de statutul unui semideţinut. Formal protejată, dar, în fond, victima unui complot acuzator, din ce în ce mai complex, Maria Stuart va deveni, cu trecerea timpului, acuzata numărul unu.

„Caseta cu scrisori", invocată atât de apărători cât şi de acuzatori, a fost cea care, într-adevăr, a jucat un rol decisiv în desfăşurarea evenimentelor privitoare la existenţa Mariei Stuart în ultimii săi ani de viaţă. Să avem în vedere că lorzii deţineau, printre altele, şi scrisori care o demascau ca asasină a lui Darnley, precum şi legăturile sale ilegale cu Bothwell. Însă – ca la un adevărat meci de tenis al aşilor – apărătorii ei răspundeau cu „retururi" cel puţin la fel de puternice. Astfel, un argument care a cam pus pe gânduri a fost că scrisorile nu ar fi autentice, ci contrafăcute. Însăşi Maria Stuart le declarase false, deşi istoricii şi alţi specialişti au descoperit o a treia variantă, chiar mai plauzibilă şi anume, că este puţin probabil ca toate scrisorile să fi fost scrise de una şi aceeaşi persoană. „Greul argument" a fost că Bothwell avea o altă soţie în Franţa, care candida serios la titlul de autor real al scrisorilor, dar şi pe Anne Thomdsen, norvegianca, adică aceea cu care era logodit… Cercetările îndelungate şi minuţioase nu au reuşit să elucideze chestiunea, dimpotrivă, parcă totul devenind mai încâlcit prin apariţia a tot felul de argumente şi dovezi, de martori şi mărturii, de supoziţii pro şi contra… Oricum, esenţialul se hotăra în culise şi, de regulă, în conformitate cu dorinţa reginei Elizabeta. Iar de formularea şi conţinutul acestuia William Cecil nu era străin, ci foarte implicat. Astfel, la 13 ianuarie

1569, Comisia, constituită din înalţi demnitari englezi, prezintă o decizie din contextul căreia se desprinde o formulare cel puţin ciudată, dar care îşi avea un rost anume. Respectiv, se menţionează că nu au fost găsite suficiente argumente privitoare la o posibilă participare a Mariei Stuart la asasinarea lui Darnley. Cuvântul „suficiente” a fost strecurat, fără îndoială, cu perfidia care-i caracteriza de-acum atât pe regina Elizabeta, cât şi pe William Cecil. Adică nici nu se putea pune problema absolvirii reginei Scoţiei de vinovăţie… Astfel, a fost salvată şi onoarea unui ales al lui Dumnezeu – regina Maria Stuart – de a fi deţinut, s-a afişat în faţa lumii înţelepciunea curţii şi a reginei Angliei, dar mai ales, se asigura cadrul juridic, politic şi social necesar menţinerii în stare de detenţie a periculoasei şi nepoftitei musafire scoţiene. Era vorba despre o detenţie aşa-zisă onorifică mai degrabă decât umilitoare, după cum avea să se vadă mai târziu. Acesta a fost, aşadar, modul în care Elizabeta, regina Angliei şi William Cecil au convenit să prezinte lumii situaţia în care se afla regina Scoţiei: nu a fost întrunit numărul necesar de probe, incontestabile, pentru ca Maria Stuart să poată fi condamnată.

Istoricii şi cronicarii au consemnat prezentarea deciziei Comisiei ca pe un deznodământ al primului proces intentat Mariei Stuart. Şi cine ştie ce curs ar fi luat lucrurile, chiar având în vedere ambiguitatea destul de ameninţătoare a expresiei „probe insuficiente” din textul deciziei, dacă în toată povestea nu ar fi intervenit o noutate care a şocat efectiv: unul dintre membrii Comisiei care o judeca pe regină a trecut de partea acuzatei. A fost o lovitură atât pentru regina Elizabeta, cât şi pentru intrigantul Cecil, fiindcă „trădătorul” nu era altul decât Thomas Howard, duce de Norfolk şi nepotul confidentului lui Henric al VIII-lea. Se presupune că la baza trădării ar fi stat tentaţia pentru coroana Scoţiei atunci când el a încercat să obţină mâna Mariei Stuart.

13. MOARTA ÎN MĂTASE PURPURIE

După consternarea cauzată de cererea în căsătorie a Mariei Stuart de către ducele de Norfolk, a urmat furia Elizabetei care l-a învinuit de înaltă trădare. Faptul este pe deplin explicabil văzut fiind prin prima ideii că regina scoţiei nu renunţase la drepturile sale asupra succesiunii la tronul Angliei. Parcă numai acest incident ar mai fi lipsit din atmosfera deja tensionată care exista. De menţionat că, în 1569, comitatele din nordul Angliei s-au răsculat sub stindardul catolicismului, exprimându-şi opţiunea de a-l proclama comandant suprem pe acelaşi duce de Norfolk… Într-un fel, laşitatea l-a salvat pe duce, deoarece el şi-a trădat complicii şi, la porunca Elizabetei, s-a prezentat la Londra unde a fost arestat şi închis în celebrul Turn londonez. Astfel, răsculaţii n-au reuşit să o elibereze pe Maria Stuart, iar întregul complot a fost înăbuşit în sânge. Semnificativ este, însă, şi cu repercusiuni tragice, următorul fapt: unul dintre complotiştii răsculaţi, episcopul Leley, arestat fiind, pentru a se salva, a destăinuit cu lux de amănunte tot ce ştia, acuzând-o, în plus, pe Maria Stuart de asasinarea soţului său Darnley. Drept consecinţă, din luna martie a anului 1571, deţinerea reginei Scoţiei nu mai este onorifică, ci ia turnura unei izolări depline, fiindu-i controlată corespondenţa, mai ales că se manifestă tot mai pregnant ramificaţiile unei conspiraţii de care ea nu pare să fi fost în totalitate străină – cel puţin acest lucru reieşea din rapoartele aceluiaşi sinistru personaj William Cecil. Încet, cu grija ca totul să iasă bine motivat în faţa istoriei, se adăugau noi file acuzatoare într-un dosar tot mai voluminos şi cu argumente din ce în ce mai solide în favoarea inculpării. Ani de zile a durat pregătirea unui deznodământ nemărturisit, dar imaginat de Elizabeta, astfel că ultimul act al piesei, unicat în istoria acelor vremuri, era timpul să înceapă…

La 11 octombrie 1586, la castelul Fotheringhay (unde se afla deţinută Maria Stuart), au sosit membrii tribunalului care i-au înmânat o scrisoare din partea

reginei Angliei. În aceasta se preciza, printre altele, că, din moment ce Maria Stuart ceruse protecţia Elizabetei ca refugiată pe teritoriul englez, ea şi toate acţiunile sale intrau, cum era şi normal, sub incidenţa legilor engleze. În acest context, regina era obligată să răspundă în faţa respectivului tribunal la toate învinuirile ce i se aduceau. Ca răspuns, Maria Stuart transmite în scris comisiei, că nu cunoaşte legile Angliei, că este lipsită de avocat, că nu există niciun document scris de mâna ei care să constituie probă pentru acuzaţiile care i se aduceau – toate acţiuni împotriva reginei sau a statului englez. Nu numai că nu se afla sub protecţia legilor britanice, scrie ea, dar exact conform acestor legi era ţinută de 19 într-o închisoare…

Însărcinat să pronunţe sentinţa într-un atât de delicat şi controversat proces, tribunalul, format din 48 de persoane, a găsit-o pe Maria Stuart vinovată de săvârşirea crimelor de care era acuzată. Acest lucru a fost anunţat la 25 octombrie 1586, în Camera înstelată a Westminsterului, iar câteva zile mai târziu, Parlamentul a ratificat hotărârea instanţei, recomandând condamnarea acuzatei la moarte. Verdictul final trebuia dat, însă, de regina Elizabeta care s-a văzut pusă în faţa luării unei decizii de la care s-ar fi eschivat cu cea mai mare plăcere. În acest context, există dovezi din care rezultă că ea ar fi sugerat o asasinare tainică a Mariei, faptă refuzată de însuşi temnicerul Amyas Poulet… Ar fi preferat această variantă, care ar fi scutit-o de scuza (ridicolă, de altfel), că a semnat condamnarea la moarte a Mariei, deoarece nu băgase de seamă, între alte hârtii, sentinţa tribunalului…

În dimineaţa zile de 8 februarie 1587, Maria Stuart face ultimele pregătiri. Nu vrea să apară în ochii lumii ca o biată învinsă, ci ca un om demn, aşa cum fusese toată viaţa, dar, înainte de toate, ca o REGINĂ. Cronicarii şi biografii spun că s-a pregătit minuţios pentru marele, cumplitul şi ultimul eveniment al vieţii ei. Vreme de două ceasuri, femeile din suita sa au ajutat-o să-şi aranjeze o toaletă care avea să rămână în istorie ca un moment de şoc al actului final. Fix la ora 8, o bătaie în uşă îl vesteşte pe

şeriful care intră şi, după ce se înclină cu respect (altă ironie a sorţii!), spune:

— Madame, lorzii m-au trimis să vă spun că sunteţi aşteptată…

— Să mergem, răspunde ea, făcând primii paşi pe ultimul său drum.

Este ajutată de slujitori, din cauza picioarelor deformate şi anchilozate de reumatism şi de neumblet, care nu o mai prea ajută la mers.

Dar, când intră în sala de execuţie, cu un ultim efort, ea afişează celor prezenţi o eleganţă şi o siguranţă de sine care amintesc de fantastica zi a încoronării de la Reims.

Numai că, acum urcă treptele spre eşafod…

Atunci, preotul binecuvânta căsătoria – acum, secretarul citeşte sentinţa de condamnare.

Atâta stăpânire de sine afişează pe chip osândita, încât Wingfield, duşmanul ei cel mai feroce şi mai otrăvit, recunoaşte în raportul trimis lui William Cecil, că Maria Stuart parcă îşi asculta graţierea nu sentinţa de condamnare la moarte.

Cruzimea lorzilor nu se opreşete aici, însă. Bănuind că regina Scoţiei intenţiona să dea momentului aura unui martiraj catolic şi, mai ales, pentru a-i înfrânge mândria şi demnitatea, i-au interzis preotului său să părăsească odaia, în locul său urcând pe eşafod pentru a-i da ultima binecuvântare, pastorul reformat de la Peterborough – doctorul Fletcher. Dar, în timp ce acesta elogiază protestantismul, Maria Stuart, îngenuncheată, se roagă pe latineşte. Astfel, cele două religii nu se unesc nici măcar în faţa morţii.

Apoi, urmează şocul final…

Regina îşi dezbracă pelerina neagră şi rochia şi rămâne înveşmântată într-o mătase purpurie…

Se apleacă şi cuprinde butucul cu amândouă mâinile pe care poartă mănuşi purpurii…

Abia la a treia lovitură capul reginei se rostogoleşte pe podea…

Şi, dintre toţi care i-au fost apropiaţi, doar micuţul ei

câine, ascuns printre faldurile mătăsii, ţâşneşte spre cei din jur sfâşiind tot ce întâlneşte în cale…

SFÂNTUL PAVEL – UN INTRUS PRINTRE APOSTOLI?

Cu un grad minim de risc am putea spune că apariţia şi evoluţia Apostolului Pavel în istoria creştinismului a avut o importantă doză de spectaculos. Aceasta chiar dacă, aşezând faţă în faţă faptele lui Saul din Tars cu cele ale lui Pavel de după momentul „convertire”, se constată cu uşurinţă echilibrul şi logica judecăţii Domnului. Şi totul a pornit de la o întrebare sunând mai mult a dojană moralizator-părintească decât a ameninţare:

„— Saule, Saule, pentru ce mă prigoneşti?”

Numai că… interpelarea venea dintr-o *„lumină din cer”*. (**Fapt. Ap.9; 3**) …

Ceea ce apare, însă, curios, este că, deşi căzut la pământ de spaimă, interpelatul nu se pierde întru totul cu firea, ci mai are putere şi curaj să întrebe:

„— Cine eşti, Tu, Doamne?”

Constatăm aici o ciudăţenie: întrebarea este ambiguă, ba chiar s-ar putea spune, inutilă. Ca să nu mai vorbim că, fără niciun efort, ea poate fi împărţită în două părţi cu sensuri aproape diferite: 1. *„Cine eşti Tu…?”*, respectiv: cine eşti tu cel care îţi permiţi să mă tragi la răspundere, pe mine, Saul din Tars? De asemenea, recunoaştem la fel de lesne că vorbeşte Saul, înverşunatul adversar al creştinismului, intolerantul şi crudul, infatuatul şi persecutorul, adică nimeni altul decât acela care *„s-a dus la marele preot şi i-a cerut scrisori cătrw sinagogile din Damasc, ca, dacă va găsi pe unii umblând pe calea credinţei (…), să-i aducă legaţi la Ierusalim”* (**Fapt. Ap.9; 1 – 2**). A doua parte a întrebării este un singur cuvânt*: „Doamne”*, însă care, nu numai că echilibrează şi dă greutate întrebării, dar are şi rostul de a-l supune pe Saul unei prime îngenuncheri arătându-l a fi cunoscător al puterii Domnului şi temător de acesta. Pentru că, aflând

mai apoi că dialoghează cu însuşi Iisus, el are, pe loc, o atitudine îndatoritoare (efect al rapidei sale convertiri?), dacă nu cumva chiar smerit-slugarnică întrebând:

„— Doamne, ce trebuie să fac?”

Această trecere bruscă (trăită pe drumul Damascului), de la înverşunare şi ură la smerenie, slugărnicie şi credinţă ne poate face bănuitori în legătură cu corectitudinea şi moralitatea personajului. Chiar având în vedere anumite circumstanţe, procesul-metodă de convertire a lui Saul lasă suficient loc pentru interpretări cel puţin interesante, de care nu e cazul să ne ocupăm aici. Fără nicio pretenţie analitică, putem spune că, la urma urmei, pentru fărădelegile săvârşite putea să fi fost pedepsit până la nimicire sau, în cazul cel mai fericit, să i se fi asigurat un statut de bun creştin şi de… oaie readusă la turmă – atât. Ar fi fost extrem de simplu, dar, după felul în care s-au desfăşurat lucrurile, pare-se că, prin această convertire, s-a urmărit un scop foarte precis.

Rămânând în sfera celor spuse până aici, să mai avem în vedere că „persecutorul din Tars” nu era doar un simplu beneficiar al unor înalte privilegii (având chiar cetăţenie romană, calitate nu tocmai uşor de obţinut şi, în orice caz, nu de către oricine), ci şi un filosof şi om cu o cultură solidă (subl. D.H), şi că, de la 14 ani, a studiat cu unul dintre cei mai mari şi mai importanţi rabini ai acelor vremuri – Gamaliel. Este argumentul care justifică şi atestă devotamentul său faţă de legea mozaică (dus până la fanatism). În plus, Tarsul nu era o aşezare anonimă, ci un oraş universitar de renume, datorită nivelului său ridicat de spiritualitate culturală şi filosofică. Despre această localitate, însuşi cunoscutul geograf grec, Strabo, menţiona că Tarsul era unul dintre centrele importante de educaţie şi filosofie. Or, trăind într-un asemenea climat, şi fiind el însuşi un reprezentant important al vieţii spirituale, făcând abstracţie de latura sa fanatică, Saul – se poate afirma cu certitudine – nu putea fi tratat/convertit ca un oarecare. Iar ceea ce se va petrece cu el în decursul întregii sale vieţi, este exact ilustrarea rolului şi rostului în

istoria lumii creştine preconizate de către Domnul intervenind pe „drumul Damascului” în existenţa tiranului târşian. În sprijinul unei portretizări cât mai apropiate de adevăr privind importanţa acordată în timp nouconvertitului, este locul potrivit pentru a apela la câteva date statistice extrem de interesante în contextul de mai sus: în **Noul Testament** există nu mai puţin de 260 de capitole care pot fi repartizate astfel: în **Evanghelii** – 89; în **Faptele Apostolilor** – 28; în **Apocalipsa lui Ioan** – 22… În ceea ce îi priveşte pe „epistolieri”, capitolele în ordine, sunt: Iacov – 5, Petru – 8, Ioan – 7, Iuda – 1; aceasta în condiţiile în care **Epistolele lui Pavel** au 100 de capitole în care nu includem pe cele din **Faptele Apostolilor,** referitoare la Saul/Pavel. În această ordine de idei, este lipsit de sens să ne mai punem problema rolului atribuit de către Domnul lui Pavel în istoria creştinismului, cu atât mai mult că el avea – cum s-a şi putut vedea mai târziu – certe calităţi de orator în vorbire şi de povestitor în scrieri…

Atât întoarcerea lui Saul la Domnul cât şi prerogativele de propovăduitor cu care fusese investit, au avut drept efect o neîncredere manifestată de cele mai multe ori făţiş inclusiv de cei din preajma lui Iisus. Astfel, este semnificativ faptul că, la Ierusalim, Saul/Pavel a încercat zadarnic să se lipească de ucenicii lui Iisus*: „toţi se temeau de el, căci nu puteau să creadă că este ucenic*”. (**Fapt. Ap., 9; 26**). Abia la recomandarea lui Barnaba, care depune mărturie că pe drum *„Saul îl văzuse Domnul care îi şi vorbise*”. (**Fapt. Ap.9; 27**), acesta este acceptat de ucenici. Se ştie bine că Barnaba nu a fost un oarecare, ci o rudă apropiată a evanghelistului Marcu şi că numai în baza acestei relaţii Saul/Pavel a fost acceptat… De-aici se poate trage şi concluzia că noii veniţi/adepţi ai creştinismului erau obligaţi să îndeplinească anumite condiţii, unele chiar sub forma unor canoane.

„Cazul Saul” nu poate fi considerat nicidecum o simplă convertire, ci un fenomen complex ce va evolua în conformitate cu un program-scenariu foarte riguros

alcătuit, presărat (din belşug, am putea spune) cu momente şi situaţii-încercări, unele chiar dramatice pentru Pavel. Pe de altă parte, este interesant că, după dialogul cu Iisus, Saul nu şi-a întrerupt drumul spre Damasc, deşi evreii de-acolo, care aflaseră de convertirea sa, erau pregătiţi să-l omoare.

Încercările prin care i-a fost dat lui Pavel să treacă nu pot fi considerate altceva decât părţi ale unei pedepse aplicate de către Domnul cu scopul acoperirii cu suferinţe a perioadei de anticreştinism de dinaintea convertirii. Să ne amintim că, începând cu prima poruncă, Dumnezeu se arată a fi necruţător cu cei care-l urăsc*: „Să n-ai alţi dumnezei afară de Mine. (…) Eu, Domnul, Dumnezeu tău, sunt un Dumnezeu gelos, care pedepsesc fărădelegea (…) până la al treilea şi al patrulea neam al celor ce mă urăsc”.* (**Deut.5; 7, 9**). În acest context, Saul nu este oprit sau întors din drumul Damascului, ci lăsat să fie ucis, de fapt expus acestui pericol, fiindcă trădase cultul mozaical. „Norocul” său a fost un coş de nuiele în care, ascuns, el a reuşit să scape, noaptea, coborât cu frânghii de pe zidurile împrejmuitoare de către nişte prieteni. Află că aceeaşi soartă l-ar fi aşteptat şi la Ierusalim, aşa că se întoarce în oraşul natal – Tars – pe care nu-l mai părăseşte o bună bucată de vreme.

Aceasta este versiunea din **„Faptele Apostolilor”** contrazisă, însă, mai târziu de însuşi Pavel în **Epistola către Galateni,** în care spune*: „nici nu m-am suit la Ierusalim la cei ce au fost apostoli înainte de mine, ci m-am dus la Arabia. Apoi m-am întors din nou la Damasc. După trei ani m-am suit la Ierusalim să fac cunoştinţă cu Chifa şi am rămas la el 15 zile. Dar n-am văzut pe niciunul altul dintre apostoli, decât pe Iacov. După aceea, m-am dus în ţinuturile Siriei şi Ciliciei”* (**Galateni, 1; 17 – 21**). În acelaşi timp, oricare ar fi sursa de care ne-am folosi, rămâne o esenţă care străbate viaţa lui Pavel ca un fir roşu: primejdiile de tot soiul pe care era nevoit să le întâmpine. Aproape pretutindeni era privit cu suspiciune şi chiar cu ostilitate, ameninţat fiind, nu o dată, cu uciderea.

Iar „lipitura” la apostoli făcută de Barnaba nu a fost niciodată prea agreată. În aceeaşi epistolă către Galateni, el vorbeşte chiar despre o confruntare cu Apostolul Petru*: „În adevăr, înainte de venirea unora de la Iacov, el mânca împreună cu Neamurile; dar când au venit ei, s-a ferit şi a stat deoparte, de teama celor tăiaţi împrejur. Împreună au început să se prefacă şi ceilalţi Iudei, aşa că până şi Barnaba a fost prins în laţul făţărniciei lor”.* (**Galateni, 2; 11 – 12**), ceea ce nu era puţin lucru, dacă ne gândim la poziţia destul de privilegiată între apostoli a celui care, deşi îl renegase de trei ori pe Iisus într-o singură noapte, se bucura de o poziţie mai mult decât importantă în grupul apostolilor. În această ordine de idei, să mai amintim şi cearta sa cu evanghelistul Marcu din perioada călătoriei împreună cu acesta în Cipru şi Asia Mică, urmare căreia ei nu s-au mai împăcat niciodată. Să fie aceasta explicaţia că Barnaba a reacţionat prompt şi surprinzător, în contextul general al întâmplării, negând propria afirmaţie referitoare la faptul că Pavel l-ar fi văzut pe Domnul în drumul său spre Damasc şi că acesta l-ar fi desemnat drept propovăduitor al cuvântului său? Nu e exclus. Însă necazurile proaspătului misionar se aflau abia la început, dar cu tendinţa clară ca el să renunţe la apostolat. Se afla într-un conflict nu numai permanent, ci şi destul de ascuţit cu unii apostoli deja consacraţi şi recunoscuţi ca atare: Petru, Iacov cel Drept, Barnaba şi Ioan Marcu. Pavel este etichetat drept „apostol uzurpator” şi „impostor”… Putem considera aceste elemente drept reacţia primei generaţii de apostoli la modul cam agresiv de propovăduire a cuvântului Domnului practicat de Pavel faţă de cei ce îi ascultau prelegerile? Este, totuşi, varianta cea mai acceptabilă. Însă poate fi vorba şi despre invidie, dacă ţinem seama de întâmplarea lui Petru şi Ioan la Sinedriu când, după ce au fost întemniţaţi, mai marii norodului, bătrânii şi cărturarii, s-au adunat împreună la Ierusalim, cu marele preot Ana Caiafa, Ioan, Alexandru şi toţi cei ce se trăgeau din neamul marilor preoţi şi i-au întrebat*: „Cu ce putere şi în numele cui aţi făcut voi lucrul acesta?”*

(**Fapt. Ap.4; 5 – 7**) (Este vorba despre vindecarea ologului din naştere, n.n.). Pentru că se spune mai departe în ***Faptele Apostolilor***: *„Când au văzut ei îndrăzneala lui Petru şi a lui Ioan, s-au mirat întrucât ştiau că ei erau oameni necărturari şi de rând*”. (**Fapt. Ap.4; 13**). Or, se ştia deja de buna şi temeinica pregătire culturală şi filosofică a lui Pavel, fapt confirmat până la urmă de adevărul că el a fost în stare să creeze o religie nouă şi o nouă teologie care au clătinat din temelii secta nazarinenilor din Ierusalim. Acest lucru a avut repercusiuni adânci şi durabile într-un complex conjunctural – cultural, etnic, social, moral şi, evident, religios – deloc favorabil. În conformitate cu această concepţie religioasă, Iisus nu mai corespundea foarte strict noţiunii de „învăţător peregrin” şi de „mesia iudeu” galileean…

În orice caz, impresionantă rămâne consecvenţa cu care Pavel şi-a continuat drumul apostolicesc, urmând un crez în faţa căruia piedicile şi vicisitudinile de tot felul se destrămau rând pe rând. În acest context, cine şi din ce motive să-i nege sau să-i diminueze valoarea însărcinării date de însuşi Iisus? Pentru că el era suficient de înţelept să fi renunţat după constatarea că relele ce i se iveau în cale nu erau deloc întâmplătoare. Mai rămânând în aceeaşi ordine de idei, trebuie adusă în discuţie o întâmplare destul de bizară, dacă avem în vedere – şi nici nu putem face altfel – pe cei care au pus-o la cale. Tot ce se poate că mai marilor de la Ierusalim li se părea cam suspectă desemnarea tocmai a lui Pavel ca propovăduitor al cuvântului Domnului, din moment ce, cu prilejul primei sale vizite la Ierusalim se organizează un sinod care hotărăşte nici mai mult nici mai puţin decât condiţiile în care el avea dreptul să convertească în continuare păgâni. Şi nu numai atât: cu această ocazie el este atestat ca apostol, fiind astfel îndeplinită o formalitate pământeano-birocratică, efect indiscutabil al îndoielii asupra menirii şi drepturilor lui Pavel. Prin extensie putem accepta chiar ideea îndoielii sinodului din Ierusalim privind întâlnirea

noului apostol cu Domnul şi însărcinările pe care i le dăduse acesta. Sinodul a considerat, de altfel, că Pavel avea de respectat, ca apostol, următoarele patru clauze: 1. Să nu consume carne provenită de la animalele jertfite zeilor păgâni; 2. Să se abţină de la desfrâu, adică de la legăturile cu vestalele din templele păgâne; 3. Să nu mănânce carne de la animalele sugrumate (!); 4. Să nu pună în gură sânge de animal.

De remarcat că trei dintre cele patru clauze se referă la mâncare şi doar una la moralitate, ceea ce poate fi interpretat ca o măsură mai mult economică decât religioasă, impusă de un grup de pământeni din care făcea parte şi Iacov cel Drept – e adevărat... Însă, decretul sinodului a avut un rol extrem de important pentru Pavel, deoarece, după fiecare călătorie, el se prezenta la Ierusalim pentru a informa (!?!) asupra misiunii sale şi pentru a primi noi instrucţiuni...

Aproape neverosimil este adevărul că Pavel nu pomeneşte în niciuna din epistolele sale despre decretul sinodal menţionat mai sus care, în anumite situaţii sau circumstanţe, ar fi constituit o „patalama" înainte de toate în faţa ascultătorilor săi din singogi şi nu numai... Însă, aici se naşte întrebarea dacă acest decret a existat vreodată scris, deoarece majoritatea cercetătorilor istoriei creştinismului au îndoieli nu lipsite de temei. Intelectualiceşte vorbind, Pavel a fost unul dintre cei mai inteligenţi şi chiar mai ordonaţi propovăduitori ai creştinismului şi, deci, logic, în stare de a se folosi de orice argument/act care să fi putut aduce uşurătate dramaticei sale existenţe. Chiar la prima vedere, din **Faptele Apostolilor** reiese că, de aproape douăzeci de ori, viaţa lui a fost în pericol să fie curmată de fiecare dată scăpând mai ales datorită diplomaţiei sale coroborată cel mai adesea, e drept, cu puterea divină. Că, din egoism şi orgoliu dorea să-şi rezolve singur toate divergenţele, de toate felurile, aceasta fiind încă o latură a personalităţii sale, iar chestiunea trebuie, şi aşa e potrivit, să fie asociată cu sentimentul de vinovăţie faţă de Domnul, care e posibil să-l

fi stăpânit toată viaţa în calitate de fost acerb prigonitor al creştinilor. În acest sens, trebuie menţionat un episod nu lipsit de semnificaţie privitor la uciderea cu pietre a lui Ştefan. În **Faptele Apostolilor** (7; 58), se spune*: „L-au târât afară din cetate şi l-au ucis cu pietre pe Ştefan. Mărturii şi-au pus hainele la picioarele unui tânăr, numit Saul*" (subl. n). Ideea este continuată în capitolul următor*: „Saul se învoise* (cu sensul că era de acord) *la uciderea lui Ştefan*". (**Fapt. Ap.8; 1**). Şi încă*: „Saul de partea lui* (cu sensul de ce îi revenea), *făcea prăpăd în Biserică; intra prin case, lua cu sila pe bărbaţi şi pe femei, şi-i arunca în temniţă*". (**Fapt. Ap.8; 3**). Aşadar, încă din tinereţe, Saul/Pavel începuse să adune momente pentru marele păcat de prigonitor al creştinilor... Or, după asemenea fapte, oricui îi vine greu să creadă că, peste noapte, „agresorul" se metamorfozase într-un important reprezentant al Domnului. În asemenea circumstanţe, rostul decretului sinodal de la Ierusalim trebuie considerat ca fiind extrem de util.

În **Faptele Apostolilor** pare să se forţeze puţin nota evidenţiindu-se dialogurile lui Pavel cu Domnul şi cu Duhul Sfânt tocmai pentru a-i contura noului apostol aura corespunzătoare şi cu efecte impresionante*: „Pe când slujeau şi posteau în Biserica din Antiohia, Duhul Sfânt a zis: «Puneţi-Mi deoparte pe Barnaba şi pe Saul pentru lucrarea la care i-am chemat»"* (**Fapt. Ap.13; 2**); iar cei cărora li se adresează Domnul, sunt învăţători şi proroci aflaţi în Biserica din Antiohia (**Fapt. Ap.13; 1**), deci oameni de rând! Apare tot mai pregnantă conturarea unui propovăduitor de excepţie, supoziţie la care ne îndeamnă chiar textul din Biblie*: „Şi, după ce s-a împrăştiat adunarea, mulţi din iudei şi din prozeliţii evlavioşi au mers după Pavel şi Barnaba"* (**Fapt. Ap.13; 43**).

În consecinţă, suntem obligaţi să-l considerăm deja şi un bun orator, care ştia să-şi apropie auditoriul impunându-şi punctul de vedere şi convingerile religioase. Şi, mai departe: cumulând această ştiinţă a oratoriei cu investitura divină, pe un fond de cultură generală bine

asimilată şi compartimentată, nu ne este greu să-l considerăm pe Pavel drept cel mai mare şi mai important creştinator de după Iisus. Cu atât mai mult că el impresiona, în primul rând prin dezinvoltura cu care acţiona în numele Domnului, uneori recurgând la… măsuri extreme pentru a-şi demonstra puterea. Cazul anihilării magicianului Elma prin orbire pentru a-l putea converti pe preconsulul roman din Cipru, Sergiu Paulus; a avut o dispută atât de aprinsă cu locuitorii Pisidiei, încât a fost alungat din oraş, iar locuitorii din Iconiu (păgâni şi iudei) au vrut pur şi simplu să-l „lapideze" (LAPIDÁ, vb. I. *A ucide pe cineva prin lovituri de pietre;* cf. DEX, Ed.1998, p.559); la Listra, după ce Pavel a vindecat un paralizat din naştere (desigur, fapt impresionant şi miraculos), locuitorii l-au considerat pe el Hermes, iar pe Barnaba, care era mai solid, Zeus – oricum, soli ai divinităţii. Nenorocirea a venit, însă, după ce Pavel şi Barnaba au reuşit să-i convingă pe listreni că şi ei doi erau oameni pământeni. Incitaţi de antiohieni şi iconieni, cărora cei doi le scăpaseră prin fugă, listrenii şi-au schimbat repede atitudinea scoţându-i pe proaspeţii „zeificaţi" în afara oraşului, bătuţi zdravăn cu pietre şi lăsaţi acolo – spre norocul lor, totuşi! – doar în stare de inconştienţă. Iar odiseea nu se sfârşeşte aici…

Acest ilustru personaj biblic având un rol de persoană-tampon între Dumnezeu şi oameni, a demonstrat cu înverşunare prin toate acţiunile lui că încredinţarea sa de către Domnul a fost potrivită. Ştiindu-şi spatele asigurat de pavăza divină, el s-a folosit cu ingeniozitate de cele mai inedite şi mai surprinzătoare tactici în scopul aducerii în turmă a oilor rătăcite, uneori punându-şi în joc chiar şi viaţa. Un episod oarecum aparte în acest context, s-a petrecut la Filippi: O roabă profetesă s-a ţinut multă vreme după Pavel şi Sila strigând*: „Oamenii aceştia sunt robii Dumnezeului Celui Prea înalt şi ei vă vestesc calea mântuirii*". (**Fapt. Ap.16; 17**); de fapt, era o simplă slujnică-ghicitoare care aducea prin aceasta venituri însemnate stăpânilor săi. Până la urmă strigătele sale, destul de isterice, l-au scos din sărite pe Pavel care s-a

adresat la un moment dat duhului din ea zicându-i*: „«În numele lui Iisus Hristos, îţi poruncesc să ieşi din ea». Şi a ieşit în ceasul acela”*. (**Fapt. Ap.16; 18**). Dar, a urmat surpriza: reacţia stăpânilor roabei a fost imediată şi dură (deşi logică, dacă avem în vedere câştigurile lor realizate de pe urma ghicitului ei)*: „Au pus mâna pe Pavel şi pe Sila”* şi i-au dat pe mâna dregătorilor zicându-le*: „Oamenii aceştia ne tulbură cetatea, sunt nişte iudei”* (…) *„… Dregătorii au pus să le smulgă hainele de pe ei şi au poruncit să-i bată cu nuiele. După ce le-au dat multe lovituri, i-au aruncat în temniţă…”* (**Fapt. Ap. 16; 19 – 20; 22 – 23**). Prin urmare, putem spune că exista o adevărată regulă aplicată cu rigurozitate în alternarea succeselor incontestabile la convertire şi ameninţările de tot felul, inclusiv cu uciderea – ca să nu mai punem la socoteală bătăile şi întemniţările periodice.

Să fie, totuşi, acesta unul dintre motivele pentru care Pavel a efectuat călătoriile sale mereu însoţit? Este una dintre certitudini. Pentru că, în cei 20 de ani petrecuţi în Antiohia, în timpul celor trei călătorii importante, el a fost însoţit pe rând de Barnaba, Ioan Marcu, Sila, Matei, Aristarh, Secundus, Gaius, Timotei, Tihic şi Trofirus, ceea ce nu l-a scăpat de punerea în lanţuri de şapte ori, evident, scăpând de fiecare dată datorită intervenţiei Domnului, mai mult sau mai puţin directe.

Revenind la „momentul Filippi”, mai trebuie adăugat că acesta a avut o semnificaţie aparte în viaţa lui Pavel, consolidându-i conştiinţa protecţiei divine, fapt scos în evidenţă şi de un comportament depăşind deseori tiparele şi condiţia unui oarecare propovăduitor al creştinismului. Degaja optimism, curaj, puterea de a-i înfrunta pe cei care i se opuneau şi, mai ales, pe duşmani. Ne este greu să credem că se baza doar pe sine atunci când îşi permitea să aibă următorul dialog cu temnicerul pe când se afla în închisoare*: „–Dregătorii,* îi zice temnicerul, *au trimis să vi se dea drumul…” „–După ce ne-au bătut cu nuiele în faţa tuturor, fără să fim judecaţi, pe noi care suntem romani, ne-au aruncat în temniţă şi-acum ne scot afară pe ascuns!*

Nu merge aşa! Să vină ei singuri să ne scoată afară”! răspunde cu aroganţă întemniţatul făcându-ne să ne minunăm de o asemenea atitudine. (**Fapt. Ap. 16; 36 – 37**). Dar putem accepta şi varianta unei răbufniri a fostului tiran din Tars – destul de plauzibilă la urma urmei – deşi suntem gata să exclamăm: totuşi, ce curaj extraordinar la un întemniţat! Am face-o dacă n-am şti de-acum că dincolo de această atitudine se afla divinitatea, totdeauna oportună în a-l salva de la încurcături, inclusiv de la moarte. De fapt, şi mai terestru raţionând, deja se poate vorbi despre o convenţie reciproc avantajoasă încheiată între divinitate şi Pavel, pe care el a şi respectat-o cu desăvârşită stricteţe creând o nouă religie în condiţii deosebit de grele, şi bine ştiute.

Devenit o personalitate proeminentă, care cam ţinea în umbră pe ceilalţi apostoli sau reprezentanţi ai acestora, se ajunge la situaţia ca Pavel să fie tot mai puţin agreat de către ei. Să ne reamintim, între altele, că el a intrat în rândul apostolilor numai în urma recomandării lui Barnaba care, la un moment dat, consecinţă a unor discuţii contradictorii şi certuri, ajunsese să afirme că, de fapt, Pavel nici nu vorbise vreodată cu Iisus. Facem abstracţie aici de duşmanii săi făţişi… Apoi, sunt de reţinut neînţelegerile şi incidentele dintre Pavel şi Petru, Iacov cel Drept, Marcu etc., de unde se poate deduce o anumită stare de antipatie şi de tensiuni în relaţiile interapostolice. Dar, de ce să nu admitem şi realitatea că apostolii înşişi erau oameni, nu? şi că nimic din ceea ce era omenesc nu le era străin, inclusiv invidia faţă de nu-demult-prigonitorul creştinilor, fostul guvernator al Tarsului? Implicit nu erau văzute cu ochi buni metodele folosite de către noul apostol pentru creştinare, care nu totdeauna erau dintre cele mai blânde. Există chiar versiuni şi argumente conform cărora lui Pavel nu i se recunoşteau, chiar de către confraţii mesianici, meritele fie ele dintre cele mai evidente. Faptele petrecute la Ierusalim după cea de-a treia lui călătorie misionară, sunt dovezi ale unei realităţi incontestabile: Iacov cel Drept l-a întâmpinat pe Pavel cerându-i ca, timp

de o săptămână să se pocăiască stând închis în templu pentru purificare. Era vorba, în fapt, de o hotărâre a Sinodului care însemna, în realitate, drept un semn de nerecunoaştere a lui Pavel ca uns al lui Dumnezeu şi nici măcar ca apostol. Întâmplarea în cauză – aspect deosebit de important – a avut loc după ce el pusese bazele uneia dintre cele mai puternice religii, cum avea să confirme istoria.

Această… reconvertire întru Domnul a fost, cu certitudine, unul dintre cele mai umilitoare momente din viaţa sa (şi-aşa destul de zbuciumată), precum şi un motiv în plus în favoarea ideii că această importantă personalitate a lumi creştine a fost tot timpul, şi în mod deliberat, marginalizată până la a i se contesta şi chiar anula meritele care, culmea! erau recunoscute de către… duşmanii săi din moment ce, după punerea sa în lanţuri, paza îi era asigurată de 400 de soldaţi şi 70 de călăreţi. Era o „onoare" care nu i s-ar fi acordat oricui! Este de la sine înţeles că pericolul cel mare venea din partea iudeilor, care *„s-au dus la preoţii cei mai de seamă şi la bătrâni şi le-au zis: «noi ne-am legat cu mare blestem să nu gustăm nimic până nu vom omorî pe Pavel»"* (**Fapt. Ap. 23; 14**). Aşadar, nu mai poate fi vorba despre nici cel mai mic dubiu! Însuşi marele preot Anania îl acuză pe Pavel în faţa dregătorului Felix*: „Am găsit pe omul acesta care este o ciumă; pune la cale răzvrătiri printre toţi iudeii de pe tot pământul, este mai-marele partidei Nazarinenilor şi a cercat să spurce chiar Templul".* (**Fapt. Ap. 24; 5 – 6**). În timp ce Pavel, în apărarea sa, spune – şi nu putem să nu-l credem – că*: „Nu sunt mai mult de douăsprezece zile (…) de când m-am suit să mă închin la Ierusalim. Nu m-au găsit nici în Templu, nici în sinagogi, nici în cetate sau făcând răscoală de norod".* (**Fapt. Ap.24; 11 – 12**). Dar, ceea ce l-a salvat pe Pavel de la judecată, mai mult sau mai puţin dreaptă, a fost statutul său de cetăţean roman, pe care el a şi invocat-o, conştient fiind de valoarea unui asemenea argument în favoarea sa. Cu această dovadă-argument, el a cerut să fie trimis la Roma spre a fi ascultat

de însuşi împăratul. După o seamă de deliberări, de argumentări pro şi contra, cererea i-a fost aprobată şi, până la urmă, a fost trimis la Roma sub escorta unui centurion. După sosire, după o întâlnire cu mai-marii Iudeilor şi după evenimente mai mult sau mai puţin importante, apostolul Pavel dispare brusc şi misterios din **Faptele Apostolilor,** dispariţie descrisă şi încheiată astfel*: „Pavel a rămas doi ani întregi într-o casă pe care o luase cu chirie. Primea pe toţi care veneau să-l vadă, propovăduia împărăţia lui Dumnezeu şi învăţa pe oameni, cu toată îndrăzneala şi fără nicio piedică, cele privitoare la Domnul Iisus Hristos”.* (**Fapt. Ap. 28; 30 – 31**).

În ceea ce priveşte sfârşitul acestei puternice şi controversate personalităţi a lumii creştine, există trei variante demne de luat cel puţin în discuţie: 1. Dispariţia împreună cu ultima parte a operei sale, în incendiul din anul 64; 2. Pavel a fost decapitat şi înmormântat (singur), însă arheologii nu au găsit nicio urmă, deşi Tertulian afirmă cu claritate că apostolul ar fi fost decapitat lângă Tre’ Fontane din Roma; 3. Condamnarea la exil în Spania… Această ultimă variantă este, pare-se, cea mai tentantă pentru luat în considerare, mai ales pentru faptul că Pavel ar fi suferit de o boală misterioasă, care stârnea repulsie. Se bănuieşte că ar fi fost vorba de malarie sau de epilepsie sau şi una şi alta. Apoi, Pavel – se spune – nu arăta prea bine nici măcar din punct de vedere fizic: era mic, aproape chel, avea nişte sprâncene stufoase, picioare strâmbe, cam strâmb îi era şi nasul proeminent – deci o prezenţă deloc agreabilă… Dar este de admis şi varianta „Tre’ Fontane”, gândindu-ne la Bazilica Sf. Pavel sub zidurile căreia s-ar afla trupul său, într-un sarcofag de marmură şi argint, variantă care se leagă cu ipoteza din care rezultă că *„… Pavel soseşte la Roma în jurul anului 60. Doi ani mai târziu el va fi executat sub domnia lui Nero”.* (**M. Eliade/I.P. Culianu: DICŢIONARUL RELIGIILOR,** Ed. Humanitas, 1993, pag. 100).

…Noi nu putem decât să ne plecăm fruntea în semn de respect în memoria celui căruia însăşi Sfânta Scriptură

îi asigură un loc aparte, poate chiar în detrimentul celor care, pe nedrept, l-au considerat un intrus printre ei…

MOARTEA LUI SOCRATE – UN ASASINAT POLITIC?

Socrate s-a născut la Atena şi a trăit între anii 469 – 399 (î. Cr). O origine socială cel mult modestă, o fizionomie deloc de invidiat şi o existenţă pe măsură, au constituit, într-un fel, punctele vulnerabile, dacă putem spune aşa, ale unuia dintre marii filosofi ai lumii – Socrate. Fiul al cioplitorului în piatră, Sophroniscos şi al moaşei Phainereta, arăta lumii o fizionomie descrisă de contemporanii săi în felul următor: ochi bulbucaţi, nas cârn, buze groase, cap pleşuv, uitătură piezişă şi o barbă rară şi totdeauna neîngrijită. Toate-acestea adunate la un loc dădeau văzului lumii o urâţenie aproape desăvârşită şi, la fel de adevărat, ceva mai rar întâlnită. Am mai putea afirma, poate puţin cam hazardat, că respectivele tare i-au fost date de către Divinitate doar cu scopul simplu de a le putea compensa cu ascuţimea unei minţi sclipitoare şi o adâncime a judecăţii care l-au scos, în scurtă vreme, din rândul oamenilor de rând. Este o variantă de luat în seamă fără a cădea în cine ştie ce fabulaţii sau interpretări forţate. „Răul-urâţenie” nu putea fi convertit în… bine decât de o minte înţeleaptă, astfel că Socrate, adresându-i-se lui Cristobulos spune*: „Ochii tăi nu văd decât în linie dreaptă, pe când ai mei, şi într-o parte, fiindcă sunt bulbucaţi. (…) Eu cred că nasul meu e mai frumos, dacă cu adevărat zeii ne-au făcut nasul ca să mirosim; căci nările tale cată spre pământ, pe când ale mele sunt sumese, aşa că primesc mirosurile din toate părţile. Nasul meu cârn e mai frumos pentru că nu stă împotrivă, ci lasă numaidecât privirile să se îndrepte unde vor, pe când un nas mare aduce mai multă pagubă, pentru că opreşte privirile ca un zid…”*

Dacă acestea sunt cuvintele marelui filosof, şi nu avem argumente de contrazicere, atunci descrierea sa este cel mai reuşit miniportret al organelor sale de văz şi miros implantate într-o fizionomie deloc atrăgătoare. Într-un fel, „contracararea" urâţeniei sale prin contrabalansare, este continuată de un discipol al său, Xenofon (430 – 355 î.Hr.): *„Era aşa de drept că n-a făcut niciodată rău nimănui, ci a adus cele mai mari foloase prietenilor lui, aşa de cumpătat, încât n-a pus niciodată plăcerea mai presus de cinste, aşa de înţelept, că deosebea fără greş binele de rău fără ajutorul nimănui, ci cu propria lui pricepere, destoinic să lămurească şi să definească orice, îndemânatic să judece pe alţii şi să le arate greşelile, şi să-i îndrepte spre cinste şi virtute..."* Exact aceleaşi coordonate stau şi la baza caracterizării făcută de Platon (427 – 347 î.Hr.), cel mai credibil „biograf" şi continuator al marelui filosof în celebrele de-acum dialoguri din ***Banchetul***: *„Fedon", „Statul", Parmenide"...* Acestuia, el însuşi mare gânditor al lumii antice şi ceea ce s-ar numi acum purtătorul de cuvânt al lui Socrate, dar şi cel mai important, deci, discipol al filosofului, îi datorăm cea mai completă şi mai autorizată descriere a persoanei, dar şi a strălucitoarei înţelepciuni socratiene. În *Scrisoarea a VII-a* – singura autentică, după cât se pare – autenticitatea celorlalte fiind relativ incertă –, Platon îl caracterizează ca fiind *„omul cel mai deştept dintre contemporanii săi"*. Să avem în vedere că acest lucru a fost posibil şi pentru că, pe lângă calităţile native menţionate şi descrise de discipolii şi comentatorii săi el a fost şi unul dintre învăţăceii sofiştilor Protagoras, Georgias, Hippias, Prodicos, Callicles, Thrasymachos... care a asimilat cunoştinţele valorificându-le apoi în modul cel mai extraordinar cu putinţă. Apoi, luând în considerare – şi nu avem vreun motiv să n-o facem – mai toate descrierile contemporanilor săi subliniază nobleţea unui caracter cu totul aparte. Atenianul Alcibiade (c.450 – 404 î.Hr.), general de armată şi om politic, întăreşte afirmaţiile predecesorilor săi în calitate, şi el, de discipol al lui Socrate spunând: *„Socot pe Socrate aidoma acelor tipuri*

de sileni aşezaţi prin atelierele sculptorilor, pe care aceştia îi dăltuiesc cu naiuri şi flaute în mâini. Dacă-i deschideţi ei au pe dinăuntru mici statui de zei. (…) Când îi ascult, inima mea bate mai tare decât a corybanţilor. Lacrimi îmi pică din ochi sub vorbele sale.

Cel asupra căruia atârnă atâtea calităţi spirituale, cel care este considerat un moment distinct în istoria filosofiei universale: presocraticii, (sec. VII-V î.Hr.), urmaţi de sofişti şi-apoi socratienii etc., s-a făcut remarcat începând cu atitudinea sa ireconciliantă împotriva sofiştilor. Este bine cunoscut faptul că Prodicos din Cheos, Thrasymacos din Calcedon, Hippias din Elis, sau, dar poate chiar în primul rând, Protagoras din Ardera, erau propovăduitori cunoscuţi şi impuşi ai scepticismului şi nihilismului reprezentând, după raţionamentele lor, spiritul uman. Să nu omitem aici un amănunt interesant în ceea ce priveşte formarea gândirii filosofice a lui Socrate şi anume: Aspasia din Milet şi Diotima din Mantineea, cea dintâi o curtezană pomenită de Platon în *Menexenos*, de Xenofon sau de Eschine, ultimul afirmând că Aspasia i-a ţinut lui Socrate adevărate lecţii despre doctrina dragostei; cam la fel s-au petrecut lucrurile şi în cazul Diotimei…

Fiind nativ o minte ascuţită, Socrate a „beneficiat" din plin de vicisitudinile unei existenţe care a completat şi perfecţionat de-a lungul vieţii filosofului acest dar divin. În comedia *Norii,* Aristofan a construit un personaj Socrate având la bază omul real nu apelând la informaţii sau supoziţii, autorul piesei considerându-l a fi un fel de *sumum* al sofismului din vremea aceea; în *Banchetul,* Platon vorbeşte chiar despre întâlniri dintre comediograf şi filosof în Atena… Cei care l-au cunoscut, care i-au fost apropiaţi ca prieteni sau discipoli, îl descriu ca pe un personaj fascinant dominând prin inteligenţă şi elocinţa cu care îşi demonstra ideile şi convingerile, calităţi care dublau şi completau un caracter impresionant. Tăria caracterului său şi o voinţă aproape ireală au făcut să se vorbească despre el ca despre un fenomen chiar din punct de vedere psihobiologic; era în stare să suporte

neajunsurile – foame, sete, frig, căldură – dincolo de limita admisă de legile firii, ceea ce presupunea – parafrazându-i zicerea – o deplină cunoaştere şi stăpânire de sine. Calm şi cu simţul măsurii în tot şi în toate, Socrate nu a fost agreat pentru aceste calităţi de toată lumea; înţelepciunea sa, transmisă celorlalţi prin cuvinte şi fraze meşteşugit alcătuite, a constituit, nu o dată, motiv de invidie şi duşmănii asupră-i. Este locul să menţionăm aici că antipatiilor le-a răspuns întotdeauna cu calm, cu argumente şi cu un farmec al discursului care anula, sau măcar diminua orice urmă de adversitate.

Însă, între altele, rostul acestor rânduri este, atât cât se va putea, şi de a privi viaţa marelui filosof dintr-o perspectivă mai puţin adusă în discuţie, şi anume, viaţa sa de familie. Îndeobşte este bine cunoscut adevărul că această latură a existenţei sale a fost un fiasco – nu chiar total... În orice caz, la acest capitol nu se pot spune prea multe lucruri bune; soţia sa, celebra Xantipa, personificarea femeii cicălitoare, a răutăţii gratuite, a personajului negativ în general, a creat şi a menţinut în căsnicia lor o atmosferă permanent tensionată; o iritau calmul filosofului şi comentariile sale ironice, o scotea din sărite însăşi prezenţa acestuia în preajma sa. În sensul celor de mai sus, cred că una dintre cele mai corecte, mai autorizate şi mai dure portretizări a Xantipei a fost făcută de unul dintre discipolii lui Socrate, Xenofon (430 – 355 î.Hr.) care o descrie astfel*: „cea mai insuportabilă dintre toate făpturile ce au existat, există sau vor exista vreodată”*. (Xenofon, ***Amintiri despre Socrate***, trad. Grigore Tănăsescu, Ed. Univers, Buc.1987, pag. 202); iar Diogene reproduce un minidialog, semnificativ, dintre Socrate şi Alcibiade care se mira de răbdarea filosofului în relaţia cu Xantipa. *„Şi tu suporţi gâgâitul gâştelor*, i-a zis el lui Alcibiade*; „Desigur* – răspunse Alcibiade – *dar ele îmi dau ouă şi pui”. „Şi Xantipa* – reluă Socrate – *îmi dă copii*”. (Jean Brun: **Socrate**, Ed. Humanitas, Buc. 1996, pag. 29). Realitatea este că Socrate însuşi o considera pe Xantipa întruchiparea răului uman în toate manifestările sale

spunând: „Dacă reuşesc să-mi păstrez calmul în faţa manifestărilor ei, înseamnă că voi putea să mă înţeleg cu oricine; de aceea am şi luat-o de nevastă, dar şi pentru că, pentru mine, căsătoria este un rău necesar”. În acest sens, este cu atât mai credibil răspunsul său dat unui tânăr la întrebarea acestuia dacă să se căsătorească sau nu: „Oricum vei face, i-a răspuns filosoful, tot rău îţi va fi…” Pe de altă parte, se pare că Socrate s-a „răzbunat” pentru greaua sa viaţă de familie trăind în… concubinaj, sau chiar ca soţ, cu încă o femeie: Myrto. „La Atena fiind în uz instituţia monogamiei, s-a pretins că Socrate a profitat de un decret excepţional îndemnându-i pe atenieni la poligamie”. După unii comentatori şi biografi, din aceste relaţii „sentimental-conjugale” au rezultat trei copii (Lamprocles, Sophroniscos şi Menexene), neştiindu-se exact care dintre ei au fost al Xantipei şi care ai lui Myrto… În orice caz, cea mai conturată certitudine pare a fi aceea că, în detenţie fiind, Socrate este vizitat doar de Xantipa *„cu copilaşul lor în braţe.”*, (Jean Brun, op. cit. pag. 27), adevăr care confirmă că, măcar unul dintre cei trei fii, era al Xantipei.

Cele de mai sus – informaţii succinte dar elocvente în contextul conturării şi creării unui cât mai reuşit portret, în primul rând al omului, dar şi, în mod egal, aş zice, al filosofului Socrate. Sunt elemente perfect circumscrise şi, de ce nu? într-o mare măsură hotărâtoare pentru cristalizarea şi, în acelaşi timp, aprofundarea şi amplificarea gândirii sale filosofice. Desigur, ar fi nepotrivit să ne cramponăm de această idee, am proceda reducţional şi nedrept simplificând totul. În plus: informaţiile despre viaţa şi atitudinea lui Socrate vizavi de familie şi societate ar fi incomplete fără a aduce în discuţie, măcar tangenţial, una din acuzaţiile menţionate şi susţinute de mai ales, de detractorii săi. Este vorba despre aşa-zisul „cerc socratic” în care era atras tineretul atenian fiind apoi corupt cu idei antisociale şi antifamiliale prin promovarea unor libertăţi mai mult sau mai puţin erotice, dar catalogate, oricum, grave din punctul de vedere al

părinţilor. La acest capitol se încadra perfect o eludare a principiilor de bază privind moravurile societăţii timpului, atunci când se aveau în vedere „pornirile" amoroase ale celor care frecventau cercul socratic. Într-o vreme când, cel puţin teoretic, dar şi practic în mare măsură, moralitatea avea nu numai un rol distinct în educaţia tinerilor ca viitori cetăţeni de bază şi de vază ai cetăţii şi societăţii, ci şi rostul de a constitui siguranţa acesteia, gândirea filosofică socratiană deranja aceste precepte.

Aşadar, *„filosof şi în viaţa conjugală, el nu s-a plâns niciodată de vitregia sorţii: Mai mult, a încercat să explice de ce s-a învoit să convieţuiască atâta amarde vreme alături de o fiinţă insuportabilă ca Xantipa. Asemuindu-se unui dresor de cai nărăvaşi, Socrate i-a explicat unui anume Antistene, care se minuna de răbdarea lui în viaţa conjugală, că, voind să se înveţe a trăi în mijlocul oamenilor, a luat-o de soţie pe Xantipa, convins că dacă va fi în stare să-i îndure toate hachiţele, se va putea înţelege cu orice soi de indivizi"*. (Doru Cosma, ***Socrate, Bruno, Galilei, în faţa justiţiei***, Ed. Sport-Turism, Buc.1982, pag. 31).

Acest sacrificiu al filosofului nu l-a ajutat, însă, atunci când a fost acţionat în justiţie şi acuzat pentru fapte condamnabile cu pedeapsa capitală; din contră, învăţăturile sale au fost considerate delicte şi condamnate ca atare. Diogene Laertius, în ***Vieţile şi doctrinele filosofilor***, redă astfel o parte din actul de acuzare semnat de Meletos, Anytos şi Lycon*: „Eu, Meletos, fiul lui Meletos (...), acuz sub jurământ pe Socrate (...). Socrate se face vinovat de crima de a nu recunoaşte zeii recunoscuţi de cetate şi de a introduce divinităţi noi; în plus, se face vinovat şi de coruperea tinerilor. Pedeapsa cerută: moartea"*. (Jean Brun, op. cit., pag. 37).

Poate cu un dram de aroganţă generată de conştientizarea valorii gândirii sale, ignorând într-un fel realitatea şi riscul de a apărea în faţa justiţiei şi de a se apăra împotriva învinuirilor grave care i se aduceau, în timpul procesului Socrate s-a apărat singur, refuzând să i

se pledeze cauza de către altcineva. De menţionat că îşi oferise serviciile unul dintre cei mai importanţi logografi ai Atenei: Lysias. Pledoaria-ofertă a acestuia fiind considerată de Socrate ca fiind lipsită de curaj şi mai puţin sau deloc credibilă în comparaţie cu adevărul-adevărat cu care el credea că va convinge justiţia de logica gândirii sale filosofice şi asupra activităţii sale. Era o simplă naivitate specifică spiritelor înalte care cred că lumea se conectează la ideile lor, le asimilează şi sunt în stare să… moară pentru o astfel de cauză. Nici vorbă! Dintotdeauna, iar în vremea noastră nu e deloc altfel, inşii piperniciţi în gândire, inculţii şi sicofanţii au trudit cu toată puterea la minimalizarea meritelor celor mai inteligenţi decât ei şi, dacă era posibil, chiar la distrugerea totală a acestui… rău. În cazul de faţă propagatorul răului, dacă nu cumva chiar personalficarea acestuia, era însuşi Socrate care, cu ideile sale nocive pentru tineri şi societate în general, trebuia exclus din viaţa cetăţii. Astfel s-au găsit acuzaţii care să ducă în final la anihilarea filosofului prin chiar condamnarea la moarte pentru fapte care impietau flagrant asupra mersului normal al lumii, fapte ale unui rebel care-i sfida până şi pe zei, fapt de neconceput în acel timp. Dar care erau, concret, acuzaţiile care i se aduceau filosofului? Oficial, plângerea către justiţie împotriva lui Socrate avându-i ca autori pe Anytos, Meletos şi Lycon, cuprindea trei elemente de bază: impietatea asupra zeilor, introducerea de idei noi într-o politică a existenţei general-acceptată – era vorba, totuşi, despre democraţia ateniană! –, şi pervertirea tineretului. Şi să mai zăbovim doar o clipă asupra celor trei denunţători, pentru a-i cunoaşte ceva mai bine: principalul dintre aceştia a fost Anytos, *„un tăbăcar bogat (…) puternic şi influent”*, politician obscur şi care *„era sincer convins că vede în Socrate un personaj periculos”* ((J.B. cât., pp.38 – 39), Lycon un orator mediocru, şi Meletos, unul dintre poeţii minori ai vremii; de menţionat că Lycon şi Meletos avuseseră mai mult rol de figuranţi la proces. De aceea acuzatul se referă în primul rând la Anytos în pledoaria sa*: „fie că veţi da*

crezare lui Anytos ori nu, fie că mă veţi elibera sau osândi, eu nu-mi schimb felul de viaţă (...) „... „Felul de viaţă" gândit de Socrate era, în esenţă, aspiraţia sa la „deplina libertate morală, din care, de altfel, a şi făcut sensul operei sale de dascăl şi educator public" (Gh. Vlăduţescu, **Filosofia în Grecia veche,** Ed. Albatros, Buc.1984, col". Sinteze lyceum", pag. 207). Or aşa ceva – *deplină libertate morală* – nu convenea deloc celor care stăteau în fruntea mesei în epoca respectivă. În acest context, nu e de mirare că s-au căutat şi găsit capete de acuzare împotriva filosofului, care au dus, firește, la justiţie şi la condamnare...

Procesul a avut loc într-o zi de primăvară a anului 399, î.Hr., sigur senină, fiindcă evenimentele de acest gen, respectiv judecăţile, se petreceau la Atena afară din clădiri. Procesul s-a desfăşurat fără ca Socrate să aibă avocat. Pledoaria pentru nevinovăţie şi-a susţinut-o singur, după cum aflăm din cea mai autorizată sursă: *Apărarea lui Socrate* de Platon care, ca participant la proces în calitate de discipol al filosofului, a încercat să ia chiar apărarea mentorului său, încercare zădărnicită însă de judecătorii care au considerat-o nu doar curajoasă, ci şi impertinentă. Sigur că Socrate a crezut până în ultima clipă că justiţia atenian̆ă va pricepe logica pledoariei sale şi va extrage adevărul din ea, însă toate cuvintele spuse pentru apărarea sa, s-au dovedit până la urmă a fi, din păcate, inutile. Fără a intra în alte detalii, toate sursele susţin acelaşi adevăr incontestabil: pledoaria lui Socrate a fost, în contextul întregului proces, o memorabilă lecţie de filosofie, civism, bun simţ şi de înţelepciune. Pe rând, el a demontat cu argumente solide toate acuzaţiile care i se aduseseră, însă, ca de cele mai multe ori din nefericire, adevărul său a fost învins de minciunile bine ticluite ale delatorilor săi, astfel că, după deliberare, din cele 502 persoane îndrituite să alcătuiască respectivul complet de judecată, două sute optzeci şi unu au votat pentru condamnarea filosofului şi două sute şaptezeci şi nouă împotrivă (unele surse spun că ar fi fost doar două sute

douăzeci şi unu…). A urmat stabilirea pedepsei pentru acuzaţiile care i se aduseseră; oarecum ciudat, ba chiar enigmatic va rămâne pentru totdeauna rezultatul voturilor completului: la cele 281 de voturi se mai adăugaseră 80, astfel că, din 502, 361 de voturi au fost pentru condamnarea la moarte şi numai 141 împotrivă…

Totul pare extrem de limpede. Însă numai la prima vedere, fiindcă lucrurile sunt destul de complicate şi lesne interpretabile diferit… Sună paradoxal, dar Socrate, care fusese condamnat la moarte, între altele pentru că nu ar fi recunoscut zeii recunoscuţi de cetate, *„îşi dedică ultimele clipe conversaţiei cu prietenii săi pe tema nemuririi sufletului”*, iar ultimele sale cuvinte dovedesc şi mai puternic acest lucru*: „… Dar acum e timpul să plecăm: eu ca să mor, iar voi – ca să trăiţi. Care dintre noi se îndreaptă spre un bine mai mare, nu ştie nimeni altcineva decât Zeul”.* (J.B., op. cit. pp.45 şi 46, citat preluat de J.B. din ***Apărarea lui Socrate****,* de Platon). Or, această credinţă în nemurire nu înseamnă, de fapt, implicit credinţa în zei, de care a fost acuzat că n-ar fi avut-o? Să fi fost vorba despre o întoarcere bruscă la cele… zeieşti, ca un fel de împăcare ultimă, de recunoaştere a greşelilor? Chiar la vârsta de 70 de ani, cât avea atunci, Socrate era prea lucid şi prea conştient deja de valoarea raţionamentelor sale filosofice ca să demonstreze – ce şi cui? Delatorilor? Justiţiei? Ce mai conta? Poate că doar el şi-a dat seama de la început că dincolo de acuzaţiile nefondate care i se aduseseră exista o vină cu mult mai importantă şi anume vina de a fi fost contemporanul unor atenieni cu poziţii social-administrative şi politice importante, cărora nu le convenea deloc faptul că în jurul lui Socrate gravitau tot mai mulţi concetăţeni care-i ascultau vorbele, care credeau în el şi în spusele lui… Era doar fiul unui biet pietrar care ameninţa să strice cu ideile sale din socoteli un sistem democratic foarte convenabil. Pe măsură ce treceau anii, devenea tot mai periculos, deci trebuia eliminat. Se pare că, de fapt, acesta ar fi fost mobilul principal al condamnării sale: amestecul, direct sau indirect, într-o

ordine a existenţialului cu idei şi raţionamente care ar fi revoluţionat prea mult... De aceea, acuzarea şi condamnarea sa la moarte au la bază salvarea politicii ateniene din acele vremuri de la infestarea cu idei şi concepte periculoase, nouă rămânându-ne la îndemână şi ipoteza, poate cea mai apropiată de adevăr, că, de fapt, moartea lui Socrate a fost un asasinat politic.